Sribhashyam, Adhyaya-1, Pada-3

Explanation by Srimaan Ramacharyulu, Delhi

మామయ్య: రండమ్మా, చాలా రోజుల తరువాత వచ్చేరు. క్షేమంగా ఉన్నారా?

అమ్మ: ఆ పెరుమాళ్ళ దయ వలన, మీ లాంటి భాగవతుల మంగళాశాసనముల వలన బాగానే ఉన్నాము మామయ్యా, అంతకు ముందు శ్రీభాష్యము మొదటి అధ్యాయము రెండవ పాదము వద్ద నిలిపి వేసేము కదా, ఇప్పుడు మూడవ పాదము కొన సాగించమని ప్రార్థిద్దామని వచ్చేము మామయ్యా!

మామయ్య: అలాగేనమ్మా, రామం, నీకేమయినా జ్ఞాపకము ఉన్నాయా, మనము ఇంతకుముందు చెప్పుకున్నవి!

నేను: వచ్చేముందు నేను ఇంతకు ముందు వ్రాసుకున్నది మరొక్కసారి చూసుకుని వచ్చేను మామయ్యా, కాని ఎన్ని సార్లు చూసుకున్నా అప్పటికి బాగానే ఉంటుంది. తరువాత మళ్ళీ సందేహాలు వస్తూంటాయి.

మామయ్య: అది తప్పదు. భగవద్రామానుజుల దయ వలన మనము ఇలా చదువుకునే బుద్ధి పుట్టింది. దానికే ఆయనకు ఎంతో ఋణపడి ఉంటాము. "అనగననగ రాగ మతిశయిల్లుచు నుండు" అన్నట్లు పునశ్చరణ చేస్తూ ఉంటే అలా అవగాహన లోకి వస్తుంది.

నాన్నగారు: మా పిల్లలకు చెబుతూంటాను, ప్రాథమికమైన శాస్త్ర విషయాలు సాకల్యంగా అర్థమయితే తరువాత విషయాలు సులభము అవుతాయి అని. ప్రాథమికమైన విషయాలు కొంతవరకూ తెలిసేయి కనుక తరువాత నువ్వు చెప్పేవి కొంచెం అవగతము అవుతాయేమో.

మామయ్య: నిజమే. మొదటి అధ్యాయము సమన్వయాధ్యాయము కదా. దీనిలో మొదటి రెండు పాదాలనూ అస్పష్ట తర జీవాది లింగక పాదము, అస్పష్ట జీవాది లింగక పాదము అని అనుకున్నాము. అంటే వివిధ ఉపనిషద్వాక్యాలలో ఎక్కడెక్కడ జీవుడి గురించి చెబుతున్నారా, బ్రహ్మ గురించి చెబుతున్నారా అన్న స్పష్టత గురించి సంశయము రావచ్చునో ఆ వాక్యాలనన్నిటినీ నాలుగు విధాలుగా వర్గీకరించేరు. అందులో మొదటిది

అస్పష్ట తర జీవాది లింగక పాదము: అంటే ఈ వాక్యాలలో చెప్పబడుతున్నది జీవుడా, బ్రహ్మమా అనునది అస్పష్ట తరముగా అంటే మిక్కిలి అస్పష్టముగా ఉంటుంది. ఇలాంటి వాక్యాలు చెప్పినది మొదటి పాదము.

అస్పష్ట జీవాది లింగక పాదము: ఇది రెండవ పాదము. ఈ పాదములో అస్పష్టముగా ఉన్న వాక్యాలను గురించి చెబుతారు.

స్పష్ట జీవాది లింగక పాదము:ఇది మూడవ పాదము. దీనిలో స్పష్టముగా నున్న వాక్యాల గురించి చెబుతారు. అంటే చెప్పబడుతున్నది ఎవరో స్పష్టత ఉన్న వాక్యాలను ఈ పాదములో చెబుతారు.

స్పష్టతర జీవాది లింగక పాదము: ఇది మొదటి అధ్యాయములో నాల్గవ పాదము. దీనిలో జీవ, బ్రహ్మ వైలక్షణ్యము గురించి ఎక్కువ స్పష్టత ఉన్న వాక్యాలను గురించి చెబుతారు.

మనము మూడవ పాదము అంటే స్పష్ట జీవాది లింగక పాదము ప్రారంభించాలి అన్నమాట. అందువలన దీనిలో చెప్పబడే ఉపనిషద్వాక్యాలు జీవ, బ్రహ్మముల వైలక్షణ్యము విషయములో స్పష్టత ఉన్న వాక్యాలే కనుక ఇంతకు ముందు కంటే వీటిని అర్థం చేసుకోవడం కొంత సులభము కావచ్చును.

అమ్మ: దీనిలో ఎన్ని అధికరణాలు ఉన్నాయి మామయ్యా!

మామయ్య: దీనిలో 10 అధికరణాలు ఉన్నాయి. అవి

1. ద్యుభ్వాద్యధికరణము

2. భూమాధికరణము

3. అక్షరాధికరణము

4. ఈక్షతి కర్మాధి కరణము

5. దహరాధికరణము

6. ప్రమితాధికరణము

7. దేవతాధికరణము

8. మధ్వధికరణము

9. అప శూద్రాధికరణము

10.అర్థాంతరత్వాదివ్యపదేశాధికరణము

ఈ పాదములో మొత్తము సూత్రాల సంఖ్య 44.

నేను: ఈ ద్యుభ్వాద్యధికరణము పేరు చాలా కష్టంగాను, క్రొత్తగాను ఉన్నది కదా!

మామయ్య: దీనిని ద్యు+భూ+ఆది+అధికరణము అని విడదీసుకోవాలి. ద్యు లోకము, భూలోకము అన్న పేర్లు విన్నావు కదా!

"యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చ అంతరిక్షమ్.." అని ముండకోపనిషత్ లో ఒక మంత్రమున్నది. దానిలో "ఆత్మానమ్ జానథ" అని వస్తుంది. ఇక్కడ "ఆత్మానమ్" అంటే జీవుడా, పరమాత్మా అని వచ్చే సందేహాన్ని నివృత్తిస్తుందన్నమాట ఈ సూత్రము.

నేను: ముండకోపనిషత్తు అంటే అథర్వణ వేదము లోనిది, చతుర్ముఖ బ్రహ్మ అథర్వ మహర్షికి, దానిని తరువాత తరువాత భరద్వాజ వంశోద్భవుడైన సత్యవాహుడు తన శిష్యుడైన "అంగిరస్" అను శిష్యునకుపదేశించేడు అని ఇంతకు ముందు చెప్పేరు. "ఏ ఒక్క పదార్థమును తెలిసి కొంటే ఈ చిదచిన్మిశ్రితమైన విశ్వమంతా తెలియబడుతుందో అట్టి అక్షర పరబ్రహ్మమును గురించి చెప్పేరు" అదేనా.

మామయ్య: అవును, ఆ ముండకోపనిషత్ లోనే వస్తుంది పైన చెప్పుకున్న మంత్రము.

నేను: కొంచెం వివరంగా చెప్పండి మామయ్యా, దానికి సంబంధించిన ఉపనిషన్మంత్రాలను కూడా చెప్పండి, లేకపోతే పూర్వాపరాలు పూర్తిగా అర్థం కావు.

మామయ్య: అలాగే, అసలు చాలా ముఖ్యమైన మంత్రాలు అవి తప్పకుండా నేర్చుకొన వలసినవి. మనము ముండకోపనిషత్ చతుర్థ ముండకము లో 3 వ మంత్రమునుండి ప్రారంభిద్దాము. చక్కని రూపకాలంకారముతో భగవంతుని పొందే విధానము ఏమిటో తెలియ చేస్తున్నారు ఈ మంత్రములో.

"ధనుః గృహీత్వా ఔపనిషదమ్ మహాస్త్రమ్

శరం హ్యుపాసానిశితమ్ సందధీత

ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా

లక్ష్యమ్ తదేవాక్షరమ్ సోమ్య! విద్ధి"

ఉపనిషత్తులలో ప్రసిద్ధమైన గొప్ప అస్త్రము వంటిది యగు (ప్రణవమను) ధనుస్సును గ్రహించి, ఉపాసనము చేత పదును పెట్టబడిన (ఆత్మ యను) బాణమును జోడించ వలయును. ఆ పరబ్రహ్మ నుద్దేశించిన భావన గల మనస్సుతో (ఆ బాణమును) సరి చూచుకొని ఆ అక్షర బ్రహ్మమను లక్ష్యముతో కొట్ట వలయునని ఓ సోమ్య! తెలిసికొనుము.

నేను: ప్రణవమను ధనుస్సు ధరించడమంటే?

మామయ్య: అంటే "అ" కార వాచ్యుడైన పరమాత్మకు "మ" కార వాచ్యుడైన జీవుడు శేష భూతుడు అని తెలుసుకొని తద్ధ్యానము చేయడం అన్నమాట. బాణమును పదును పెట్టడం అంటే జ్ఞాన యోగము చేత స్థూల, సూక్ష్మ శరీరేంద్రియములకంటె ఆత్మ భిన్నము అని నిత్యమనీ, జ్ఞాన రూపమనీ తెలుసుకోవడం.

బ్రహ్మమను లక్ష్యముతో కొట్టడం అంటే ఆ పరబ్రహ్మను ధ్యానించి, దర్శన సమాకార స్థితిని పొందడం, అంటే లక్ష్యాన్ని దర్శించకుండా దానిని చేరలేము కదా.

ఈ విషయాన్ని ఇంకా వివరంగా తరువాత మంత్రములో చెబుతున్నారు చూడు.

"ప్రణవో ధనుః శరోహ్యాత్మా

బ్రహ్మ తల్లక్ష్యమ్ ఉచ్యతే

అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యమ్

శరవత్ తన్మయో భవేత్"

ఓంకారము ధనుస్సు, జీవాత్మయే బాణము, అక్షర పరబ్రహ్మమే బాణమునకు లక్ష్యము. సావధానమగు మనస్సు కలిగిన వాని చేత అది కొట్ట బడ వలెను. ఆ బాణము వలెనే జీవుడు పరబ్రహ్మను చేరి పరమ సామ్యము నందును.

అంటే బాణమనెడు ఆత్మ పరబ్రహ్మమను లక్ష్యమును చేరి వేఱుగా కనబడక లక్ష్యము అయిన పరబ్రహ్మముతో పరమ సామ్యము పొందును. అంతే కాని బాణము నాశనమయి పోవడము అంటే అలా కలసిన తరువాత జీవాత్మ నాశనము అయిపోయి పరమాత్మయే ఉంటుంది అని అర్థము చేసుకొన కూడదు.

నేను: పరమ సామ్యము అంటే!

మామయ్య: దీనిని వేరొక మంత్రములో వివరించేరు 5 వ ముండకములో. అయినా అడిగేవు కనుక చెబుతాను.

"యదా పశ్యః పశ్యతే రుక్మ వర్ణమ్

కర్తారమీశమ్ పురుషమ్ బ్రహ్మ యోనిమ్

తదా విద్వాన్ పుణ్య పాపే విధూయ

నిరంజనః పరమమ్ సామ్యమ్ ఉపైతి"

ఎప్పుడైతే బ్రహ్మ జ్ఞానము కలవాడు సువర్ణము వంటి దేహచ్ఛాయ కలవాడును, లోకములకెల్ల నియామకుడును, సృష్టి కర్తయును, ప్రకృతికి ఉపాదాన కారణ భూతుడును(కుండకు మట్టి వలె అన్నమాట) అయిన పురుష శబ్ద వాచ్యుడైన వాసుదేవుని, సాక్షాత్కరించుకోగలుగునో అపుడు ఆ బ్రహ్మజ్ఞుడు పుణ్యమును, పాపమును తొలగించు కొని ప్రకృతి సంసర్గము పోగొట్టుకొని పరమాత్మతో అత్యంత సామ్యత అనగా "అపహత పాప్మ, విజరో, విమృత్యుః, విశోకో, విజిఘత్సః, అపిపాసః, సత్య కామ, సత్య సంకల్ప అనెడు ఎనిమిది గుణాలు కలవాడై పరమాత్మతో అతి సామ్య రూపమగు గుణాష్టకావిర్భావమును పొందగలడు.

ఇక్కడ రుక్మ వర్ణమ్ అనడం వలన "ఆదిత్య వర్ణమ్ తమసః పరస్తాత్" అనినీ, "హిరణ్య శ్మశ్రుః హిరణ్య కేశః" అనినీ "ఆ ప్రణఖాత్ సర్వ ఏవ సుపర్ణః" అనినీ చెప్పే శ్రుతి వాక్యాలలో పరమాత్మ దివ్య మంగళ విగ్రహము సువర్ణ సమాన ఛాయా విశిష్టమని చెప్ప బడినట్లు పరమాత్మ సువర్ణ సదృశ వర్ణము కలవాడుగా వర్ణించబడు తున్నాడు. నెమలి మెడ నీలముగా నున్నను బంగారము వంటి మెఱుగు ఉన్నట్లు పరమాత్మ నీలవర్ణము కలవాడైనను, సువర్ణ చ్ఛాయ వంటి నైగనిగ్యము కూడ కలిగి యుండునన్నమాట.

అష్టగుణావిర్భావము వలన జీవుడు పరమాత్మతో సమానముగా ఈ అష్ట గుణాలు కలిగి యుంటాడు అని చెప్పబడినందువలన పరమాత్మ గుణ రహితుడు అను వాదము ఇక్కడ ఖండించినట్లయింది. అందువలన ఎక్కడైనా పరమాత్మకు నిర్గుణ శబ్ద ప్రయోగము వచ్చినప్పుడు "ప్రాకృతమైన సత్త్వ, రజ, స్తమో గుణాలు వర్తించని వాడు" అని అర్థం చేసుకోవాలి తప్ప ఏ కల్యాణ గుణాలూ లేనివాడని అనుకోకూడదు.

ఇంతకు ముందు బాణము లక్ష్యాన్ని పొందినప్పుడు, బాణము నాశనమైపోయి లక్ష్యమొక్కటే మిగలనట్లు, జీవుడు పరమాత్మను పొందినప్పుడు కూడా జీవుడు నాశనమైపోయి పరమాత్మతో ఐక్యమయిపోయినట్లు అర్థము చేసుకొనకూడదు అన్న విషయము ఇంతకు ముందు చెప్పుకున్నాము.

నేను: ఇందాకా బాణానికి పదును పెట్టి అని అన్నారు కదా, అంటే జ్ఞాన యోగము చేత ఆత్మ, శరీరేంద్రియాల కంటె వేఱు అని తెలిసి ఉండాలి అన్నారు. ఇదెలాగ!

మామయ్య: ఈ వివరాలకు తరువాత మంత్రము చూడు.

"ఆత్మానమ్ అరణిమ్ కృత్వా

ప్రణవమ్ చ ఉత్తరారణిమ్

ధ్యాన నిర్మథనాభ్యాసాత్

దేవమ్ పశ్యేత్ నిగూఢవత్"

"తన మనస్సును క్రిందనుండు మంథన దారువుగా చేసుకొని, ఓంకారమును పైనుండు మంథన దారువుగా చేసికొని అవిచ్ఛిన్నమైన ధ్యానాభ్యాసము వలన పరమాత్మను దర్శించ వలెను"

నేను: ఈ మంథన దారువులంటే?

మామయ్య: యజ్ఞాలలోఅగ్ని హోత్రాన్ని ఎలా సంకల్పిస్తారో చూసేవా! రెండు కఱ్ఱలతో చేయబడిన వస్తువులను ఒకటి క్రిందనుంచి, రెండవది పైనుండి చాలా వేగంగా రాపిడి చేయడం వలన అగ్ని పుట్టిస్తారు. ఆ కఱ్ఱలకు, (జమ్మి, చంద్ర కఱ్ఱలను వీటికి ఉపయోగిస్తారు) అరణి అంటారు. మనస్సులో ప్రగాఢమైన పూనికతో "నేను" అనెడు ఈ జీవాత్మ పరమాత్మకే శేషభూతుడు అను సత్యాన్ని ధ్యానము చేయడం వలన ఈ జీవుడు ఈ శరీరేంద్రియాలకంటె భిన్నుడు అని, పరమాత్మకే చెందినవాడనే విషయము ఆకళింపు చేసుకొని అనుభవములోనికి తెచ్చుకోవాలి.

నేను: అంటే ఈ ధ్యానము మనలను పరమాత్మను పొందస్తుందన్నమాట.

మామయ్య: ధ్యానము కాదు, పరమాత్మయే పొందించేవాడు. ఈ విషయమే తరువాత మంత్రములో చెబుతున్నారు.

"యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చ అంతరిక్షమ్

ఓతమ్ మనః సహ ప్రాణైః చ సర్వైః

తమేవైకమ్ జానథ ఆత్మానమ్ అన్యావాచో విముంచథ

అమృతస్యైష సేతుః"

దేనియందు ద్యులోకమును, భూమియు, ఆకాశమును, సర్వేంద్రియములతో బాటు మనస్సును ఆధారపడి యున్నదో దానిని ఒక్కదానినే ఆత్మగా తెలిసికొనుము. మిగిలిన వాక్కులు విడువుము. మోక్షమునకు ఈతడే సేతువు, అనగా వంతెన వలె చేర్చువాడు.

నేను: ఇందాకా ఈ మంత్రము గురించే కదా అన్నారు, ద్యుభ్వాద్యధికరణము ఈ మంత్రములో "ఆత్మ" అనే పదానికి అర్థము జీవాత్మయా, పరబ్రహ్మయా అన్న సందేహాన్ని తీర్చడానికి వచ్చింది అని. నిజమే ఆత్మ అంటే జీవాత్మ కాదా. ఇంద్రియాలు, మనస్సు అవీ జీవాత్మ మీదనే కదా ఆధారపడి ఉంటాయి.

మామయ్య: దీని తరువాత మంత్రము కూడా విను.

"అరా ఇవ రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః

స ఏషః అంతశ్చరతో బహుధా జాయమానః

ఓమ్ ఇతి ఏవమ్ ధ్యాయథాత్మానమ్

స్వస్తివః పారాయ తమసః పరస్తాత్"

ఎక్కడ రథము యొక్క నాభి యందు అరల వలె శరీరమందలి నాడులన్నియు కూడియుండునో, ఆ లోపల అనేక జన్మములు పొందువాడగు అతడునివసించును. చీకటి (ప్రకృతి) మండలమునకు ఆవలిదగు మోక్షమును పొందుటకు ఓంకారముతో ఆ ఆత్మను ధ్యానింపుడు. మీకు శుభమగుగాక.

నేను: దీనిలో కూడా అలాగే అనిపిస్తోంది కదా, ఇంతకు ముందు మంత్రములో దేనిమీద ఇంద్రియాలు, మనస్సు ఆధారపడి యున్నవో అన్నారు, ఇప్పుడు శరీరములో ఉన్న నాడులన్నీ ఎక్కడ కలసి ఉంటాయో అంటున్నారు, ఆ ఆత్మను ధ్యానింపుడు అంటున్నారు కనుక జీవాత్మ అనుకోవడంలో తప్పేమీ లేదనిపిస్తోంది. అంతేకాక అనేక జన్మలెత్తడం అన్నది కూడా జీవాత్మకే కదా వర్తిస్తుంది.

మామయ్య: నీ సంశయాలన్నీ భగవద్రామానుజులు తరువాత తీరుస్తారులే. తరువాత మంత్రము కూడా చూద్దాము.

"యః సర్వజ్ఞః సర్వవిత్ యస్యైష

మహిమా భువి

దివ్యే బ్రహ్మ పురే హ్యేష

వ్యోమని ఆత్మా ప్రతిష్ఠితః"

"ఎవరు సర్వ (వస్తు)స్వరూపమును, వాటియందలి విశేషములను ఎఱిగినవాడో, ఈ భూమియందు ఈ సర్వ పదార్థములను తమ తమ కార్యములలో ప్రవర్తింపజేయు గొప్పదనము ఎవరికి చెందినదో ఈ ఆత్మ పరమాకాశమునందు దివ్యమైన బ్రహ్మ పురమునందు ప్రతిష్ఠుడై యున్నాడు.

నేను: అన్ని మంత్రాలలోను "ఆత్మ" అనే వాడుతున్నారు. సర్వజ్ఞః, సర్వవిత్ లాంటి విశేషణాలుకూడా జ్ఞాన స్వరూపమైన జీవాత్మకు వర్తిస్తాయి. అందువలన జీవాత్మ అనుకోవడం సబబేనేమో!

మామయ్య: తరువాతి మంత్రము చూద్దాము.

"మనో మయః ప్రాణ శరీర నేతా

ప్రతిష్ఠతోన్నే హృదయమ్ సన్నిధాయ

తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యంతి ధీరాః

ఆనందరూపమ్ అమృతమ్ యద్విభాతి"

"మనస్సు చేత గ్రహింప బడు వాడును, ప్రాణము శరీరముగా కలవాడును, నడిపించువాడును, అన్న పరిణామ రూపమగు శరీరమునందు ప్రతిష్ఠితుడైనవాడును అయిన అతనియందు ఏకాగ్రత కల్గిన ధీరులు అమృతానంద స్వరూపముతో ప్రకాశించు దానిని ఉపాసనాత్మకమగు జ్ఞానముచేత సాక్షాత్కరించుకొనగల్గుదురు."

నేను: దీనిలో కూడా మనో మయము అనీ, ప్రాణ శరీరము అనీ, అన్న పరిణామరూపమగు శరీరమునందు ప్రతిష్ఠితమైన వాడనీ, నేతా అనీ, అమృతానంద రూపుడనీ...ఈ విశేషణాలన్నీ జీవాత్మకు కూడా వర్తిస్తాయి కదా! ఎందుకంటే అన్నమయ, మనోమయ, ప్రాణమయ శరీరములయందు ప్రతిష్ఠితుడైనవాడు అమృత ఆనంద స్వరూపుడైన జీవాత్మయే కదా!

అమ్మ: నాన్నా, నువ్వు అలా అడ్డు పడకు. మామయ్యను పూర్తిగా చెప్ప కుండా.

మామయ్య: నీ సందేహాలన్నీ తరువాత చూద్దాము. ముందు మంత్రాలన్నీ ఒకసారి చదువుకుందాము. తరువాత మనము సూత్రాలూ, వాటి వివరణా చదువుకున్నప్పుడు భగవద్రామానుజుల వివరణము, వారు సిద్ధాంతీకరించిన విధానమూ చూడవచ్చును.

తరువాత మంత్రము

"భిద్యతే హృదయ గ్రంథిః

ఛిద్యంతే సర్వ సంశయాః

క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి

తస్మిన్ దృష్టే పరావరే"

ఆ సర్వోత్కృష్టుడిని ఉపాసన చేత దర్శించిన ఆ ఉపాసకుని హృదయమును పట్టియున్న రాగ ద్వేషాదికము నశించును. అన్ని సంశయాలు తొలగి పోవును. కర్మములు వాటి ఫలదాన శక్తిని కోల్పోవును.

పరావరే అంటే "పరులు" అనగా అధికులుగా కాన్పించు చతుర్ముఖాదులు అందరు ఎవరికంటే "అవరులో" అంటే తక్కువవారో అట్టి పరమాత్మ అన్నమాట. నువ్వు దీనికి కూడా జీవుడు అంటావేమోనని ముందే చెబుతున్నాను.

నేను: "దృష్టే" అంటే దర్శించిన తరువాత అని అర్థమా! అంటే ఇది ఫలానుభవ దశగా వివరిస్తున్నారా!

మామయ్య: ఇక్కడ దర్శనము అంటే ఫలానుభవదశ అనికాక ఉపాసన దశలో దర్శన సమానాకారమగు ధ్యానమునందు పరమాత్మ సాక్షాత్కరించు స్థితి అని అర్థం చేసుకోవాలి.

నేను: ఇక్కడ ధ్యానము, దర్శనము, ఉపాసనము ఈ పదాల అర్థ భేదాలను కొంచెం చెప్పండి మామయ్యా!

మామయ్య: ఇక్కడ దర్శనము అంటే "ఉపాసనా మహిమ వలన కలిగిన "దర్శన సమానాకార స్థితి". "సదా పశ్యంతి సూరయః" అన్నట్లు నిత్య సూరులు పరమపదములో భగవానుని దివ్య మంగళ విగ్రహాన్ని దర్శించెడు విశిష్ట స్థితి కాదు. ఎందుకంటే "కఠోపనిషత్" లో చెప్పినట్లు "సోధ్వనః పరమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమమ్ పదమ్" అని ఆ పరమ పదములోనే అట్టి అనుభవము కలుగుతుంది కదా!

ఇంక "ఉపాసనము" అన్నా "ధ్యానము" అన్నా ఇక్కడ ఒక్కటే అర్థము. అవిచ్ఛిన్నమగు స్మృతి పరంపరకు ధ్యానమని పేరు. ఈ విషయము మనము "తైల ధార వలె" అని ఇంతకుముందు చెప్పుకున్నాము. గుర్తుండే ఉంటుంది.

అరణ్యములో మారీచుడు శ్రీరాముని భయముతో సంతతము తలచు చుండడము వలన "వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి" అని ప్రతి చెట్టు యందు శ్రీరాముని దర్శించు చుండెడు వాడట. అంటే ఆ వృక్షములయందు శ్రీరాముడు వసించి యున్నవాడని అర్థము కాదు. మారీచునకు వాని సంతత రామ చంద్రమూర్తి ధ్యానము వలన ఆయనే కనబడుతున్నాడని అర్థము. అలాగే ఇక్కడ కూడా నిరంతర ధ్యానము వలన పరమాత్మ యొక్క దర్శన సమాకార స్థితి కలుగుతుంది. ఇది ఉపాయ దశయే కాని ఫల ప్రాప్తి దశ లేదా మోక్ష దశ అని అనుకోకూడదు.

నేను: కర్మ ఫలాలలన్నీ క్షయము అంటే ఒకసారి పోతాయని కదా చెబుతున్నారు. అంటే?

మామయ్య: కర్మ ఫలాలు అంటే పుణ్య, పాపాల వలన వచ్చే ఫలితాలు. కూరేశులు తన అతి మానుష స్తవములో

"యత్ త్వత్ప్రియమ్ తదిహ పుణ్యమ్

అపుణ్యమన్యత్ " అని అనుగ్రహిస్తారు.

అంటే భగవత్ప్రీతి కరమైనది పుణ్యము, తద్వ్యతిరేకమైనది పాపము అన్నమాట.

ఈ పుణ్య, పాపాల వలన ఫలితము ఎలా సంక్రమిస్తుంది అన్న విషయముపై జైమిని మహర్షి వీటి వలన "అపూర్వము" అనే ఒక శక్తి విశేషము ఉత్పన్నమవుతుందనీ, ఆయా ఫలితములను అనుభవించిన తరువాత ఆ అపూర్వము నశిస్తుందనీ చెబుతారు. అంటే సుమారుగా బేంకులో వేయబడిన డబ్బులా అనుకో. కాని, వ్యాస మహర్షి దీనినంగీకరించ లేదు. అచేతనమగు కర్మ సాక్షాత్ఫల ప్రదము కాలేదనీ, అందు వలన అట్లు కల్గించునది భగవానుని అనుగ్రహ, నిగ్రహములే యని వ్యాస మతముగా భగవద్రామానుజులు "పూర్వంతు బాదరాయణో హేతు వ్యపదేశాత్" మున్నగు సూత్రాలలో నిరూపిస్తారు. ఆ విషయాలు తరువాత చూద్దాము.

నేను: అంటే ఈ కర్మ క్షయము ఈ దర్శన సమాకార భగవదుపాసనా సమయము నందే కలుగుతుందా, లేక శరీరము పోయినప్పుడా, ఎందుకంటే శరీరము పోయినప్పుడు అని ఇంతకు ముందు విన్నాను.

మామయ్య: భక్తుని ఉపాసనము వలన భగవానుడి నిగ్రహము పోయి అనుగ్రహము కలుగుతుంది. అదియే ఇక్కడ చెప్పబడిన కర్మ క్షయము. ఇంక దేహావసాన సమయములో ఆత్యంతిక కర్మ క్షయమై భక్తుడు పరమాత్మ ను పొందుతాడు.

ఇంక తరువాత మంత్రము చూద్దాము.

"హిరణ్మయే పరే కోశే

విరజమ్ బ్రహ్మ నిష్కలమ్

తత్ శుభ్రమ్ జ్యోతిషామ్ జ్యోతిః

తద్యదాత్మ విదో విదుః"

బంగారమువలె ఉజ్జ్వలమైన సౌందర్యము గలదియును, పరమానందమునకు కోశము వంటిదియును అయిన పరమపదమున సత్త్వ, రజ, స్తమో గుణాతీతమును, నిరవయవమును, నిర్దోషమును, సూర్యాది జ్యోతిస్స్వరూపములకు ప్రకాశము కల్గించునదియు అయిన అక్షర పరబ్రహ్మము కలదు.

ఆత్మ జ్ఞాన సంపన్నులు అగు ఋషులు ఏ పరబ్రహ్మమును తెలిసి కొందురో అదియే ఆ అక్షర పరబ్రహ్మము.

అంటే ఆ అక్షర పరబ్రహ్మమును మహాత్ములైన ఋషులు తమ యోగ మహిమ వలన తెలిసి కొన గలరన్నమాట.

తరువాత మంత్రము

"న తత్ర సూర్యో భాతి

న చంద్ర తారకమ్

తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వమ్

తస్య భాసా సర్వమిదమ్ విభాతి"

ఆ పరబ్రహ్మము యొక్క తేజస్సు వద్ద సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రములకును, విద్యుత్ కు(మెరుపులకు) ప్రకాశము లేదు. అగ్ని కి కూడా అంతే. ఆ పరబ్రహ్మము ననుసరించియే ఆ తేజో వర్గమంతయు ప్రకాశించును.

తరువాత

"బ్రహ్మై వేదమ్ అమృతమ్ పురస్తాత్

బ్రహ్మ పశ్చాత్ బ్రహ్మ దక్షిణతః చ ఉత్తరేణ

అధశ్చ ఊర్ధ్వమ్ చ ప్రసృతమ్ బ్రహ్మై వేదమ్

విశ్వమిదమ్ వరిష్ఠమ్"

ఎదురుగను, వెనుకను, అన్ని దిక్కుల యందును, క్రిందను, పైనను వ్యాపించి యున్న ఈ పదార్థమంతయు నిత్యమును, అమృతము వలె భోగ్య భూతమును సర్వాశ్రణీయమును అగు ఆ పరబ్రహ్మాత్మకమే.

"పద్మ కోశ ప్రతీకాశమ్

సుషిరమ్ చ అపి అధోముఖమ్

హృదయమ్ తత్ విజానీయాత్

విశ్వస్య ఆయతనమ్ మహత్"

తల క్రిందుగా నున్న తామర మొగ్గ వలె నుండి, చివరి భాగమున రంధ్రము కలిగిన ఉపాసకుని హృదయ కోశము జగత్స్వరూపుడగు పరమాత్మ గొప్ప స్థానముగా తెలుసు కొన వలెను.

ఇంకా ముఖ్యమైన మంత్రాలు ఈ ముండకోపనిషత్ లో చాలా ఉన్నాయి. ఈ ఉపనిషత్ వివరాలన్నీ చదువుకునేందుకు మరొక రోజు కూర్చొనవచ్చు. అందుచేత మనము ఇక్కడికి ముండకోపనిషత్ నిలిపి బ్రహ్మ సూత్రాలలోకి వద్దాము.

ఇందులో స్పష్టముగా "శోచతి", "ముహ్యమానః", "వీతశోకః" అను పదాలకు అచేతనమైన "అంతః కరణాన్ని అర్థము చెప్పలేము కదా. అంతేకాక రెండవ పక్షి గురించి "అన్యమ్ ఈశమ్" అని చెప్పడం వలన అది ఈశ్వరుని గురించే అవాలి కదా!

అందువలన ఇక్కడ చెప్పబడుతున్న వారు జీవేశ్వరులే.

ఈ మంత్రాలు శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్ లో కూడా వస్తాయి(4-6, 4-7). అందు వలన జీవేశ్వరుల భేదాన్ని గురించి, పరమాత్మ అంతర్యామిత్వాన్ని, పరమాత్మ కర్మఫల సాంగత్య రాహిత్యాన్ని, జీవునికి ముక్తి మార్గాన్ని వివరించే ముఖ్యమైన మంత్రాలన్నమాట ఇవి.

ఇంకా ముఖ్యమైన మంత్రాలు ఈ ముండకోపనిషత్ లో చాలా ఉన్నాయి. ఈ ఉపనిషత్ వివరాలన్నీ చదువుకునేందుకు మరొక రోజు కూర్చొనవచ్చు. అందుచేత మనము ఇక్కడికి ముండకోపనిషత్ నిలిపి బ్రహ్మ సూత్రాలలోకి వద్దాము.

అమ్మ: అలాగే మామయ్యా, మొదటి సూత్రము ప్రారంభించండి

మామయ్య:

"ద్యుభ్వాద్యాయతనమ్ స్వ శబ్దాత్...1-3-1"

అంటే

ద్యు: అంతరిక్షమునకు

భు: భూమికి

ఆది: మొదలగు వానికి

ఆయతనమ్: ఆధారము

స్వ శబ్దాత్: (ఆత్మ యను శబ్దము) తనకు సహజముగా వర్తించు వలన

అనగా

భూమ్యంతరిక్షాదులకు ఆధారమైన వాడు (జీవుడు కాడు పరమాత్మయే) ఆత్మ యను శబ్దము పరమాత్మకే సహజముగా వర్తించుట వలన.

అమ్మ: అంటే ఇంతకు ముందు చెప్పిన ముండకోపనిషత్ మంత్రాలలో ఆత్మ అని చెప్ప బడినప్పుడు అక్కడ ఆత్మ అంటే జీవాత్మ కాదు పరమాత్మయే అని చెబుతున్నారా!

మామయ్య: అవును. ఇంతకు ముందు అనుకున్నట్లు

"యస్మిన్ ద్యౌః ..." అన్న మంత్రములో మనస్సు, ఇంద్రియాలూ జీవాత్మపై ఆధారపడి ఉండుట వలననూ,

"ఆరావివ ఏవ నాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః

స ఏషః అంతః చరతే బహుధా జాయమానః"

అన్న మంత్రములో మన శరీరమునందు నాడులు జీవాత్మకే సంబంధించినవి కనుకనూ, జీవాత్మయే ఈ జనన, మరణ చక్రమున అనేక జన్మలు ఎత్తు చుండుట వలననూ,

"ఓతమ్ మనస్సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః" అను మంత్రమున కూడ మనో మయ, ప్రాణ మయ కోశములను ధరించుటచేతనూ జీవాత్మయే చెప్పబడుతున్నాడనియు ఈ కారణాల వలన ఈ మంత్రములలో చెప్పబడుచున్నది జీవాత్మయే కనుక భూమ్యంతరిక్షాదులకు ఆధారముగా చెప్పబడుచున్నది కూడ "జీవాత్మ" యే అని పూర్వ పక్షపు వాదమన్నమాట.

అమ్మ: మఱి భగవద్రామానుజుల తన సిద్ధాంతాన్ని ఎలా నిరూపించేరు?

మామయ్య: అసలు "ఆత్మ" శబ్దము సహజముగా వర్తించేది పరమాత్మకే కాని జీవునకు కాదు అంటారు భగవద్రామానుజులు.

అమ్మ: కాని మనమందరము "ఆత్మ" అనే పదాన్ని జీవాత్మ కే సాధారణముగా వాడుతాము కదా, పరమాత్మను పరమాత్మ అని అంటాము.

మామయ్య: "ఆత్మ" అంటే ఏమిటి. "ఆప్నోతి ఇతి ఆత్మా" అని కదా, అంటే వ్యాపించునది అని అర్థము. అన్ని పదార్థములయందు వ్యాపించి, నియమించు సామర్థ్యము పరమాత్మకే వర్తిస్తుంది తప్ప వేఱొక్కరికి కాదు కదా. అలా కాక ఒక్క శరీరములో యుంటుంది కనుక జీవాత్మను ఆత్మ అని చెప్పాలనుకున్నా, ఆ వ్యాప్తి, స్థితి నిరుపాధికము కాదు. అంటే పరమాత్మ లేకుండా జీవాత్మకు అస్తిత్వమే లేదు. ఇంక వ్యాప్తి మాట వేఱే చెప్పాలా!

ఇంక ఆ మంత్రాలు ఏం చెబుతున్నాయో మఱొక్క సారి చూడండి.

"ధనుః గృహీత్వ.." అను మంత్రము అక్షర బ్రహ్మమును లక్ష్యముగా ప్రణవమను ధనుస్సుతో ఆత్మ యను శరమును సంధించి కొట్టమని చెబుతోంది. అంటే పొందునది ఆత్మ, పొందబడునది పరమాత్మ అని స్పష్టముగా తెలుస్తోంది కదా. ఆ ఆత్మను ప్రణవమను ధనుస్సుతో సంధించడం ఏమిటో తరువాత మంత్రములో చెబుతూ "ఆత్మానమ్ అరణిమ్ కృత్వా ప్రణవమ్ చ ఉత్తరారణిమ్" అంటూ తన మనస్సు యందు ప్రణవార్థాన్ని ధ్యానము చేయాలి అని చెబుతున్నది తరువాత మంత్రము. ఇంక లక్ష్యము అయిన అక్షర పరబ్రహ్మమును గురించి, దానిని పొందించే సాధనము గురించి చెబుతున్నది "యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చ.." అన్న మంత్రము. ఇందులో మనము ప్రధానముగా గుర్తించ వలసినది "అమృతస్యైష సేతుః" అన్న మంత్ర భాగము. "సినోతి" అను ధాతువు నుండి పుట్టినది సేతువు అన్న శబ్దము. అనగా బంధించునది, కలుపునది అంటే సేతువనగా వంతెన యని అర్థము. అంటే మోక్షమునకు వంతెన అయిన వాడు లేదా ప్రకృతి సంసారమునుండి మోక్ష ప్రాప్తికి సాధనభూతుడు అని అర్థము. ఇది పరమాత్మయే కదా. తరువాత

వచ్చే "య మే వైష వృణుతే తేన లభ్యః" మొదలైన మంత్రాలు ఆయనయే మోక్ష సాధనము అన్న విషయాన్నే తెలుపుతాయి. "తమ్ ఏవమ్ విద్వాన్ అమృత ఇహ భవతి నాన్య పంథా అయనాయ విద్యతే" అన్న శ్రుతి వాక్యము పరమాత్మను ఈ విధముగా ఉపాసించువాడు "అమృతుడు" అనగా జనన, మరణాది రూపమగు సంసార చక్రము నుండి విముక్తుడగు చున్నాడు. అందులకై (ఆయన తప్ప) వేఱొక మార్గము లేదు అని చెబుతోంది.

భగవద్గీతలో శ్రీకృష్ణ భగవానుడు "మయి సర్వమిదమ్ ప్రోతమ్ సూత్రే మణి గణా ఇవ" (భ.గీ. 7.7) అనుచు "దారముతో కూర్చ బడిన మణులన్నీ దాని పైననే ఆధార పడినట్లు ఈ సమస్త విశ్వము అంతర్యామినైన నాపైననే ఆధార పడి ఉంటుంది" అని చెప్పినట్లు, ఇక్కడ కూడా ఈ సమస్త విశ్వానికి ఆధారము ఆ పరమాత్మయే అన్న విషయాన్ని చెబుతున్నారు.

"మనః, ప్రాణైః చ సహ" అని చెప్పడం వలన "హృషీకాణామ్ ఈశః హృశీకేశః అను వ్యుత్పత్తి అర్థమును చెప్పినప్పుడు ఈ ఇంద్రియములకన్నిటికీ నియామకుడు పరమాత్మ అని చెప్పినట్లయినది.

తరువాత మంత్రములో "సంహతా యత్ర నాడ్యః" అంటే రక్త నాడులు అయిన సిరలు, ధమనులు కాదు. తైత్తిరీయోపనిషత్తు లో "సంతతమ్ సిరాభిః తు లంబత్యాకోశ సన్నిభమ్" అని చెప్పినట్లు ఉపాసకుని హృదయకోశమున పరమాత్మ వేంచేసి యుండుననియు, తిరగబడి యున్న పద్మపు మొగ్గ ఆకారములో ఉన్న ఆ హృదయ కోశమునుండి అనేకమైన జ్ఞాన నాడులు వ్యాపించి యుంటాయని, వాటిలో 101 నాడులు ముఖ్యమైనవి అనీ, అందులోనూ ఇడ, పింగళ అన్న నాడులు వాటి మధ్యగా నుండు "సుషుమ్న" నాడి యును అత్యంత ప్రధానమైనవి అనియు, ప్రాణోత్క్రమణ సమయములో పైకి వ్యాపించిన నాడుల ద్వారా జీవాత్మ బహిర్గతుడయితే ఊర్ధ్వ లోకాలకు, అట్లుకాక క్రిందకు వ్యాపించు నాడులద్వారా బహిర్గతమైతే అధోలోకాలకు జీవాత్మ ప్రయాణిస్తాడనీ, పరమపదమును పొందు ఉపాసకునికి "సుషుమ్న" నాడి ద్వారా జీవాత్మ ప్రయాణము సిద్ధిస్తుందనీ, మనము ఇంతకు ముందు తెలుసుకున్నాము. ఇందువలన ఇక్కడ ఈ మంత్రానికి కూడా అర్థం ఈ విషయము గురించే.

"బహుధా జాయమానః" అంటే

"పరిత్రాణాయ సాధూనామ్ ..సంభవామి యుగే యుగే" అని కృష్ణ భగవానుడు భగవద్గీతలో చెప్పుకొని నట్లు ఆ భగవానుడే స్వేచ్ఛగా కర్మ వశమున గాక జన్మలను దేవ మనుష్యాదులు తననాశ్రయించి ఉజ్జీవించుటకై వారి వారి జాతులలో, ఆకారములలో, తన భక్తులను రక్షించుటకు, దుష్టులను శిక్షించుటకు, ధర్మ సంస్థాపనమునకు స్వీకరిస్తాడు. "సంభవామి ఆత్మ మాయయా"(భ.గీ. 4-6) అని కదా భగవద్గీతలో అనుగ్రహించేడు ఆయన. తన సంకల్పముచే జన్మనందగలవాడు ఆయన మాత్రమే, మిగిలిన జీవాత్మలు తమ సంకల్పముచే జన్మించలేరు.

తరువాత మంత్రములో సర్వజ్ఞః సర్వవిత్ అను విశేషణములు కూడా పరమాత్మకే వర్తిస్తాయి.

నిరుపాధికమైన జ్ఞానాది కల్యాణ గుణాలు కలవాడు పరమాత్మయే కదా!

నేను: "మనోమయః" అంటే జీవాత్మ కాదా!

మామయ్య: పరిశుద్ధమైన మనస్సుతో ఉపాసన వలన తెలుసుకొనబడు వాడు పరమాత్మయే. ఆ ఉపాసన ఎలాంటిదో ఇంతకు ముందు మనము చదువుకున్నాము.

వివేకము(జాత్యాశ్రయ, నిమిత్త దూషితము కాని ఆహార సేవనము),

విమోకము(భోగ విషయముల యందు ఆసక్తి లేకుండుట)

అభ్యాసము(సంతత భగద్దివ్య మంగళ విగ్రహ పరిశీలనము)

క్రియ(పంచ మహా యజ్ఞానుష్ఠానము)

కల్యాణము(సత్య, ఆర్జవ, దయా, దాన, అహింసా, పరద్రవ్యానపేక్షత్వము)

అనవసాదము(మానసిక నిరుత్సాహము లేకుండుట)

అనుద్ధర్షము(మితిమీరిన సంతోషము లేకుండుట)

ఇట్టి మనస్సుతో పరమాత్మను ఉపాసన చేయవలెనని దీనికి అర్థము. ఈ విషయాలు నువ్వు చతుస్సూత్రి చదువుకున్నప్పుడు తెలుసుకున్నావు కనుక ఇంకా వివరాలలోనికి ఇప్పుడు వెళ్ళడం లేదు.

నేను: ఈ జీవాత్మలలోను, సమస్త విశ్వములోను అంతర్యామిగా ఆధార భూతుడుగా ఉండి నియమించే వాడు, ముక్తికి సాధనమైన వాడు పరమాత్మ అని చెప్పేరు. కాని, ముక్తి పొందిన తరువాత ఆ మోక్ష స్థితిలో పొందబడే వాడు కూడా ఈయనేనా, లేక..

మామయ్య: ఆ విషయము తరువాత సూత్రములో వివరిస్తున్నారు.

అమ్మ: ఏమిటి ఆ సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"ముక్తోపసృప్య వ్యపదేశాత్ చ...1-3-2"

అంటే

ముక్త: ముక్తుల చేత

ఉపసృప్య వ్యపదేశాత్ చ: పొందబడువాడుగ చెప్పబడి యున్నందునను.

అనగా

ఇంతకు ముందు సూత్రములో ద్యులోకాదులకు ఆధార భూతుడుగా చెప్ప బడిన వాడు ముక్తులచే పొందబడు వానిగ (శ్రుతుల యందు) చెప్ప బడి యున్నందున అతడు పరమాత్మయే.

నేను: "ద్యులోకాదులకు ఆధారమైన వాడే ముక్తులచేత పొందబడు వాడు" అని మీరు చెప్పిన మంత్రాలలో స్పష్టమవుతోందా! "యస్మిన్ ద్యౌః ...అను మంత్రములో చేర్చు వాడు అని కదా ఉన్నది.

మామయ్య: 5వ ముండకములో "యదా పశ్యః పశ్యతే రుక్మ వర్ణమ్..." అన్న మంత్రములో స్వర్ణ వర్ణుడును, సర్వ లోక నియామకుడును, సృష్టి కర్తయును, బ్రహ్మాండ కారణ భూతుడును అయిన పరమాత్మను ఉపాసకుడు సాక్షాత్కరించుకొను చున్నాడో అప్పుడు అతడు పుణ్య, పాపములను పోగొట్టుకొని పరమాత్మతో పరమ సామ్యమును పొందు చున్నాడు అని కదా చెప్పేరు. " ప్రణవో ధనుః .." అన్న మంత్రములో కూడా "తన్మయో భవేత్" అని ఆ విషయమే చెప్పేరు. ఇలాగే 6వ ముండకములో

"యథా నద్యః స్యందమానాః సముద్రే

అస్తమ్ గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ

తథా విద్వాన్ నామరూపాత్ విముక్తః

పరాత్పరమ్ పురుషమ్ ఉపైతి దివ్యమ్"

అనగా నదులు తమ తమ పేరులను రూపములను విడచి సముద్రమునందు ఎట్లు ఏకాకారములై కలసి పోవునో అట్లే ఉపాసకుడు పరాత్పరుని పొందు చున్నాడు".

అనగా

నామ, రూపములను విడచి అంటే శరీర సంబంధమును విడచి సంసార విముక్తులవడం అన్నమాట. ధనుస్సు, బాణము ఉదాహరణములో బాణము లక్ష్యాన్ని చేరిన తరువాత ఆ ములుకు మాత్రము ఆ లక్ష్యముతో కలసి యుండి, బాణము పడి పోతుంది కదా, అలాగే జీవాత్మ, పరమాత్మను పొందినప్పుడు ఈ ప్రకృతి సంబంధమైన శరీరము వదలి వేయబడుతుంది అన్నమాట.

నేను: తమ తమ నామ, రూపాలు విడచి నదులు సముద్రములో కలవడం అంటే మరి ఆ నదీ జలాలకు అస్తిత్వము ఉండదా?

మామయ్య: ఆ నదుల నీళ్ళు భేదము చూపుటకు సాధ్యము కానట్లు ఉంటాయని అర్థము తప్ప ఆ నీళ్ళు నాశనమై పోతాయని కాదు. ఆ నీళ్ళు సముద్రములో కలసి నప్పుడు ఆ సముద్రపు నీటి పరిమాణములో భేదముంటుంది కదా, అంటే అవి నాశనము కానట్లే. అందువలన జీవాత్మ పరమాత్మతో పరమ సామ్యము పొందుతాడని ఇంతకు ముందు అనుకున్నట్లు అర్థము చేసుకోవాలి తప్ప నాశనము అయి పోతాడు అని కాదు.

వాడు అని ఈ వాక్యాలవలన స్పష్టమవుతోంది. ఇంక ముక్తుల చేత పొందబడు పరమాత్మయే అని మనము ఇంతకుముందు అనేకములైన శ్రుతి వాక్యాలలో తెలుసుకున్నాము. అందువలన ఇక్కడ "ద్యులోకాదులకాధారభూతుడుగా చెప్పబడిన వాడు కూడా పరమాత్మయే అన్న విషయము తెలుస్తోంది.

నేను: అంటే ఇక్కడ "ఆత్మ" అంటే జీవాత్మ గాని ప్రకృతి కాని కాదంటారు.

మామయ్య: ఇప్పటి దాకా "ఆత్మ" అంటే పరమాత్మయే అని చెప్పారు. దీనికి "సాధక యుక్తి" అని అంటారు. తరువాత సూత్రములలో ఇక్కడ "ఆత్మ" అంటే జీవాత్మ కాని ప్రకృతి కాని కాదు అని నిరూపిస్తారు. దీనిని "బాధక యుక్తి" అని అంటారు.

అమ్మ: ఏమిటి ఆ సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"నానుమానమతచ్ఛబ్దాత్ ప్రాణభృత్ చ...1-3-3"

అంటే

అతచ్చబ్దాత్: ప్రకృతిని గాని, జీవుని గాని తెల్పునట్టి శబ్దమేదియును ఈ ప్రకరణమునందు లేనందున(ఇచట ప్రతి పాదింపబడునది)

అనుమానమ్: ప్రకృతియు

ప్రాణభృత్: జీవాత్మయు

న: కాదు

అనగా

ప్రకృతి గాని, జీవాత్మను గాని తెలుపు శబ్దములు ఈ ప్రకరణమునందు లేనందున ఇచట ప్రతిపాదింప బడునది ప్రకృతి కాని, జీవాత్మ కాని కాదు.

అమ్మ: కొంచెం వివరించండి మామయ్యా!

మామయ్య: అసలు ఈ ఉపనిషత్తు విషయమే "అక్షర బ్రహ్మము" గురించి. శౌనకుడు అంగీరసుని "ఏ పదార్థమును తెలిసి కొన్నచో ఈ సమస్తమూ తెలిసికొన బడుతుందో దానిని తెలుపుము" అని ప్రార్థించడంతో ఆ "అక్షర బ్రహ్మము" ను గురించి చెప్పడానికి ప్రారంభమవుతుంది కదా. ఇంక ప్రస్తుత ప్రకరణాలలో ఆ అక్షర బ్రహ్మమును పొందు విధము చెబుతున్నారు. అక్షరబ్రహ్మము అంటే జీవాత్మ కాని ప్రకృతి కాని కాదు అన్న విషయము మనము ఇంతకుముందు "అదృశ్యత్వాది గుణకాధికరణము" లో వివరంగా చెప్పుకున్నాము.

ఇక్కడ ప్రకృతిని గాని, జీవాత్మను గాని ఉద్దేశించి అదే అక్షర బ్రహ్మము అని చెప్పే శబ్ద ప్రయోగము గాని, సందర్భము గాని లేవు. అందువలన ఇక్కడ "ఆత్మ" అంటే జీవాత్మ కాని ప్రకృతి కాని కాదు.

అమ్మ: అనుమానము అంటే అనుమాన ప్రమాణము అని కాదా!

మామయ్య : ఇక్కడ "అనుమాన శబ్దము" "అనుమీయత ఇతి అనుమానమ్" అను వ్యుత్పత్తిని బట్టి సాంఖ్య స్మృతిలో చెప్పబడే "ప్రధానము" అనగా "ప్రకృతి" యే చెప్పబడుతుంది. అలా కాక "అనుమాన ప్రమితత్వాత్ అనుమానమ్" అని అనుమాన ప్రమాణముచే తెలియబడునది అను వ్యుత్పత్తి నుండి కూడా అర్థము చేసుకొన వచ్చును.

ఇక్కడ "ప్రమితత్వాత్" అంటే "ప్రమాణముగా స్వీకరించుట వలన" అని అర్థము.

< clarification start

ఇక్కడ "అనుమానమ్" అన్నప్పుడు అనుమానము రావడం అసహజం కాదమ్మా, రాకపోవడమే అసహజము.

"అనుమానమ్" అంటే ప్రకృతి అని సూత్ర భాష్యము

"అనుమానమ్" అంటే అనుమాన ప్రమాణము కదా, ప్రకృతి అని ఎలాగంటాము అని (అమ్మ గారి) ప్రశ్న

"అనుమానమ్" అంటే ప్రకృతి అని చెప్పడానికి ప్రకృతి అనునది అనుమాన ప్రమాణము వలన తెలుసుకొన బడునది (సాంఖ్య స్మృతి ప్రకారము) అనగా "అనుమీయత ఇతి" అనుమానించ దగినది అనగా ఊహించ దగినది అనగా అనుమాన ప్రమాణము వలన తెలియబడునది ప్రకృతి అని ఒక అర్థము

అనుమాన ప్రమాణము ప్రమాణముగా స్వీకరించుట వలన అన్నది మఱియొక వ్యుత్పత్తి. ఏతావతా అనుమానమ్ అంటే ప్రకృతియే అని (మామయ్య గారి) సమాధానము.

కొన్ని దర్శనములలో ప్రకృతి ని ప్రధానము,అవ్యక్తము, అనుమానము

మొదలైన పేర్లతో పిలుస్తారు. ఇందులో "అనుమానము" అని పిలువడానికి కారణము అది అనుమాన ప్రమాణము చేత తెలిసికొన బడుతుంది కనుక అని చెబుతారు. మనకు కనబడుతున్న ప్రకృతి తెలుసుకొనుటకు అనుమాన ప్రమాణము ఎందుకు అంటే మనము ఈ ప్రకృతి ఎలా ప్రారంభమయిందో, దానిలో సత్త్వ, రజ,స్తమో గుణాలు ఎలా ఉన్నాయో, ఈ ప్రకృతి ఎంత ఉన్నదో, ఎంత వరకూ ఉంటుందో మొదలైన విషయాలను తెలియుటకు అనుమాన ప్రమాణము అవసరము అని వారి అభిప్రాయము. ఎందుకంటే ఆ దర్శనములలో ప్రకృతిని ఈశ్వరుని సృష్టిగా అంగీకరించరు. ఈ వివరాలు చతుస్సూత్రిలో చెప్పుకున్నాము కనుక మళ్ళీ ఇక్కడ వివరించడం జరగలేదు.

అడియేన్.,

> Clarigfication end

నేను: అలా కాకుండా ఇక్కడ "ఆత్మ" అని చెప్పబడినది జీవాత్మ, పరమాత్మ కూడా అనుకుంటే.

మామయ్య: కుదరదు. ఎందుకంటే రెండు పక్షులు అని జీవాత్మనూ, పరమాత్మనూ వేఱుగా చెబుతున్నారు కదా, ఆ విషయమే తరువాత సూత్రములో చెబుతున్నారు.

అమ్మ: ఏమిటి ఆ సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"భేద వ్యపదేశాత్ చ....1-3-4"

అంటే

భేద: భేదమును

వ్యపదేశాత్ చ: చెప్పి యుండుట వలన కూడ (అక్షర బ్రహ్మము జీవుడు కాడు)

అనగా

భేదమును చెప్పుట చేత కూడా ఇక్కడ చెప్పబడిన అక్షర బ్రహ్మము జీవుడు కాదు.

అమ్మ: వివరించండి మామయ్య!

మామయ్య:

"ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా" అని రెండు పక్షులు అనగా జీవాత్మ, పరమాత్మ ఒకే శరీరములో ఉన్నట్లు చెప్పి, అందులో ఒకరికి కర్మ ఫలములు వర్తిస్తాయి, వేరొకరికి వర్తించక సతతమూ ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది అని వాటి భేదమును చెప్పి, అందులో "పురుషః శోచతి అన్యమ్ ఈశమ్" అని జీవాత్మ దుఃఖించుచుండును, వాని కంటె భిన్నుడైన వాడు ఈశ్వరుడు, ఎప్పుడు జీవుడు తనకంటె వేరయిన వాడును, ప్రేమింపబడు వాడునగు జగన్నియమన రూపుడును అగు ఆ పరమాత్మ మహిమను కనుగొనునో అప్పుడు జీవుడు తన దుఃఖములను పోయినవాడు అవుతాడు అని స్పష్టంగా వారిరువురి భేదాన్ని చెబుతున్నారు కదా ఆ మంత్రాలలో. ముండకోపనిషత్ లోనే కాక ఈ మంత్రాలు

"శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్" లోకూడా ఉన్నాయని చెప్పుకున్నాము కదా. అందు వలన జీవ, అక్షర బ్రహ్మముల భేదము స్పష్టమవుతోంది ఈ మంత్రములలో.

అంతే కాక ఈ ప్రకరణ విషయమును బట్టి కూడా అలాగే తెలుస్తోంది అనీ చెబుతున్నారు తరువాత సూత్రములో.

అమ్మ: ఏమిటి ఆ సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"ప్రకరణాత్...1-3-5"

అంటే

ప్రకరణాత్: ప్రకరణము బట్టియు (అట్లే తెలియుచున్నది)

అనగా

ప్రకరణమును బట్టి కూడ ఇక్కడ చెప్పబడునది పరమాత్మయే అని తెలుస్తోంది.

ఇంతకుముందు "అదృశ్యత్వాది గుణకాధికరణము" నందు ఈ ఉపనిషద్వాక్యములలో చెప్పబడుతున్నవాడు పరమాత్మయే అన్న విషయము స్థాపించడము అయినది. ఎందుకంటే ఈ సందర్భములో అదృశ్యత్వాది గుణములున్న వానిగా చెప్పబడుతున్న వాడు, ప్రకృతి జీవుల కంటే భిన్నుడిగా చెప్పబడిన వాడు అయిన పరమాత్మయే అని మనము చెప్పుకున్నాము. కాని మఱి కొన్ని మంత్రాలలో నాడులతో సంబంధించి యుండుట, మనః ప్రాణములకు ఆధారమగుట, బహు విధములుగా జన్మమెత్తుట మొదలైన విషయాలు ప్రస్తావనకు వచ్చినప్పుడు మనకు సంశయము కలిగినా, ఈ మొత్తము ఉపనిషద్విషయము పరమాత్మ గురించే కనుక ఇక్కడ చెప్పబడుతున్నది పరమాత్మయే అని అర్థము చేసికొని అన్వయించుకోవాలి అని చెబుతోంది ఈ సూత్రము.

మఱి యొక విషయము. "ద్వా సుపర్ణా..." అను మంత్రములో జీవుని కర్మ బద్ధునిగా, కర్మ ఫలమును భుజిస్తూ దుఃఖించుచున్న వానిగా వర్ణించి, ఱెండవ పక్షి అట్లు భుజింపక యున్నట్లు చెప్పబడినది కదా! అందువలన కూడా ఇక్కడ చెప్పబడినది పరమాత్మయే అంటున్నారు తరువాత సూత్రములో.

అమ్మ: ఏమిటి ఆ సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"స్థిత్యదనాభ్యామ్ చ.....1-3-6"

అంటే

స్థిత్యదనాభ్యామ్: ఉనికియును, భక్షణమును చెప్పియుండుట చేత

అనగా

ఇక్కడ చెప్పబడినవాడు కర్మ ఫలములు భుజింపని తటస్థునిగాను, జీవుని కర్మ ఫల భోక్తగాను ఆ "ద్వా సుపర్ణా..." అను మంత్రములో వర్ణించి యుండుట చేత ఆతడు పరమాత్మయే.

ఈ మంత్రములో ఆ పక్షులు ఱెండూ ఒకే వృక్షమున (శరీరమున) ఎప్పుడూ కలసి ఉంటాయని, వాటిలో ఒకటి కర్మ ఫలములను అనుభవిస్తూ, దుఃఖిస్తూండగా, ఱెండవది అట్లు భుజింపక ప్రకాశిస్తూ ఉంటుందనీ, వారిలో అలా కర్మ ఫలములను అనుభవింపక ప్రకాశించువాడే సర్వజ్ఞుడును, అమృతత్వము అనగా మోక్షము కలుగ చేయువాడు, ద్యుభ్వాది లోకములకు ఆధార భూతుడు, అన్నిటిలో అంతర్యామి గానుండి వాడును అయిన పరమాత్మయే అని కదా ఈ వాక్యాలకు అర్థము. అందువలన ఇక్కడ ద్యుభ్వాది లోకాలకు ఆధారభూతుడుగ చెప్పబడినది పరమాత్మ అనుటకు ఏ సంశయమునకు అవకాశము లేదు.

దీనితో ద్యుభ్వాధికరణము పూర్తి అయినది. తరువాతి అధికరణము మరొకసారి చూద్దాము.

అమ్మ: అలాగే మామయ్యా!

అందరూ: యో నిత్యమచ్యుత పదాంబుజ...

మామయ్య: రండమ్మా! ఈ రోజు కొంచెం వేగం వచ్చినట్లున్నారు?

అమ్మ: అవును మామయ్యా, అలాగయితే కొంచెం తీరికగా చెప్పించుకోవచ్చని,

మామయ్య: మంచి పని చేసేరు.

నాన్నగారు: ఈ రోజు చెప్పుకొనవలసినది "భూమాధికరణము" కదా! దీనిలో ఎన్ని సూత్రాలున్నాయి.

మామయ్య: రెండు సూత్రాలు. ఈ సూత్రాలు "ఛాందోగ్యోపనిషత్" లో "భూమ విద్య" అనే సందర్భములో వచ్చిన ఉపనిషత్ వాక్యాల గురించి చెబుతాయి.

అమ్మ: ఆ ఉపనిషత్ లో వివరాలు కూడా కొంచెం చెప్పండి మామయ్యా! తరువాత సూత్ర భాష్యము చెప్పుకోవచ్చు.

మామయ్య: అలాగేనమ్మా, మనము ఇంతకుముందు ఛాందోగ్యోపనిషత్ గురించి దానిలో చెప్పబడిన బ్రహ్మ విద్యలగురించి కొంత వరకూ చూసేము కదా, ఇప్పుడు ఈ "భూమ విద్య" గురించి కూడా చూద్దాము.

ఈ భూమ విద్య ఛాందోగ్యోపనిషత్ లో సప్తమ అధ్యాయములో వస్తుంది. ఇది నారద, సనత్కుమారుల సంవాదము. దీనిలో నారదుడు సనత్కుమారుని వద్దకు వచ్చి

"అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారమ్ నారదస్త

హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద

తతస్త ఊర్ధ్వమ్ వక్ష్యామి ఇతి

స హోవాచ

నారదుడు సనత్కుమారుని ఆశ్రయించి"స్వామీ నాకు ఉపదేశము చేయుము" అని ప్రార్థించేడు.

అప్పుడు సనత్కుమారుడు "నీకు తెలిసినది ఏదియో చెప్పుము. అప్పుడు నేను ఆ తరువాత విషయము చెబుతాను" అని చెప్పేడు.

అప్పుడు నారదుడు

"ఋగ్వేదమ్ భగవః అధ్యేమి

యజుర్వేదమ్ సామవేదమ్, ఆధర్వణమ్ చతుర్థమ్ ఇతిహాస పురాణమ్ పంచమమ్ వేదానామ్ వేదమ్ పిత్ర్య రాశిమ్ దైవమ్ నిథిమ్ వాకోవాక్యమేకాయనమ్ దేవ విద్యామ్ బ్రహ్మ విద్యామ్ భూత విద్యామ్ క్షత్ర విద్యామ్ నక్షత్రవిద్యామ్ సర్ప దేవజన విద్యామ్ ఏతత్ భగవః అధ్యేమి....."

నేను: నారదుడు అన్ని శాస్త్రాలూ తెలిసిన వాడు కదా, వ్యాస, వాల్మీకులకు ఉపదేశించినవాడు, ఆయన వెళ్ళి సనత్కుమారుడిని ఎందుకు అడిగేడో!

మామయ్య: నారదునికి అన్నీ తెలిసినా "బోధయంత పరస్పరమ్" అని అన్నట్లుగా మఱియొక మహానుభావుని వద్ద తెలుసుకొన కోరడం విశేషము లేదు. అందువలననే కదా మనలాంటి వాళ్ళకు అలాంటి గొప్ప విషయాలు తెలిసేది.

ఇంక ఆ నారదుడు చెప్పేడుట,

"స్వామీ, నేను ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అథర్వ వేదము, పురాణములు, ఇతిహాసములు, వ్యాకరణము, యజ్ఞ విధులు, గణిత శాస్త్రము, కాల జ్ఞానము, తర్కము, న్యాయము, బ్రహ్మ విద్య, భూతవిద్యలు, దేవ విద్యలు, యుద్ధ విద్యలు, నక్షత్ర విద్య, సర్పాది విద్యలు, కళలు ఇవి అన్నియూ నేర్చుకున్నాను, కాని నేను ఆ విద్యలయందు పదములు మాత్రమే నేర్చుకున్నాను కాని మీ వంటి వారు శోకమునకు అతీతముగా నుండెదరు. కనుక నాకు కూడా అటులనే శోకమునకు అతీతమైన స్థితి కలుగునట్లు సహాయము చేయుడు" అని ప్రార్థించేడుట.

ఉపనిషత్ మంత్రాలు అన్నీ చెప్పడానికి జాప్యము అవుతుంది కనుక వాటి తాత్పర్యము మాత్రమూ చెబుతాను. అవసరమైనప్పుడు ఉపనిషన్మంత్రాలను కూడా చూద్దాము.

అప్పుడు సనత్కుమారుడు "నీవు పేర్లు మాత్రమే తెలుసుకున్నావు. ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామ వేదము, అథర్వ వేదము, పురాణములు, ఇతి హాసములు, వ్యాకరణము, యజ్ఞ విధులు, గణిత శాస్త్రము, కాల జ్ఞానము, తర్కము, న్యాయము, బ్రహ్మ విద్య, భూత విద్యలు, దేవ విద్యలు, యుద్ధ విద్యలు, నక్షత్ర విద్య, సర్పాది విద్యలు, కళలు ...ఈ నామములను ధ్యానింపుము. ఎవరు ఆ

నామాన్ని "పరబ్రహ్మము" గా ధ్యానిస్తారో వారు ఆ నామము ఎంతవరకూ ప్రయాణించగలదో అంతవరకూ చేరగలరు" అని చెప్పేడు.

అప్పుడు నారదుడు "ఈ నామాల కంటే గొప్పది ఏమయినా ఉన్నదా" అని ప్రశ్నించేడు.

అంత సనత్కుమారుడు "తప్పక నామము కంటే గొప్పది యున్నది" అని పలికేడు.

అంతట నారదుడు "దయ చేసి దానిని నాకు తెలపండి" అని ప్రార్థించేడు

అంతట సనత్కుమారుడు "వాక్కు" నామము కంటె గొప్పది అని పలికేడు.

నేను: ఎందుకని

మామయ్య: వాక్కు వలననే ఋక్, యజు, సామ, అథర్వ వేదములును, ఇతి హాస పురాణములును, వ్యాకరణము, తర్కము, న్యాయము, బ్రహ్మ విద్యలు, యుద్ధ విద్యలు, నక్షత్ర విద్యలు, సర్పాది విద్యలు, కళలు, స్వర్గాది లోకములు, పంచభూతములు, దేవ, తిర్యక్, మనుష్య, స్థావరములు, సత్యము,అసత్యము, పథ్యము, అపథ్యము, సుఖము, దుఃఖము ...ఇలా ఎన్నో విషయాలు తెలుసుకునేందుకు సాధితమవుతుంది. కనుక వాక్కు పై ధ్యానము చేసిన వారు వాక్కులు చేరగల విషయములను లభింప చేసుకొన గలరు" అని చెప్పేడు సనత్కుమారుడు.

అప్పుడు నారదుడు ఈ వాక్కు కంటే గొప్పది ఏమయినా ఉన్నదా అని అడిగేడు

సనత్కుమారుడు "మనస్సు" వాక్కు కంటే గొప్పది అని చెప్పేడు.

నారదుడు "అయితే దానిగురించి చెప్పుమ"ని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "మనస్సు పని చేయక పోతే వాక్కు ఉండదు, మనం దేనినీ నేర్చుకోవడం కూడా సాధ్య పడదు. మనస్సే వాక్కును నియంత్రణ చేస్తుంది, మన మనస్సుకు తోచినదే కదా వాగ్రూపములోవచ్చేది.

మనము ఏదయినా పని చేయడానికయినా మనస్సే కారణము. కనుక మనస్సు గూర్చి ధ్యానము చేయుము, అట్లు చేయువాడు మనస్సు చేరు వరకు చేరగలడు అని చెప్పేడు.

అప్పుడు నారదుడు "ఆ మనస్సు కంటే గొప్పదేమైనా ఉన్నదా" అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "సంకల్పము" మనస్సు కన్న గొప్పది. సంకల్పాన్ని అనుసరించే మనస్సు పని చేస్తుంది. చిన్న పిల్లవాడు కూడా సంకల్పము లేకపోతే పాలయినా త్రాగడు, పలుకయినా పలుకడు. కనుక సంకల్పము పై ధ్యానము చేయుము. అట్లు చేసిన వారు సంకల్పము చేరు మేరకు చేరగలరు అని చెప్పేడు.

అంతట నారదుడు "ఈ సంకల్పము కంటే గొప్పదేమైనా ఉన్నదా" అని అడిగేడు.

అప్పుడు సనత్కుమారుడు "చిత్తము సంకల్పము కన్న గొప్పది, చిత్తము వలన మనము విషయములను జ్ఞప్తిలో ఉంచుకోవడం, ప్రవర్తించడం జరుగుతుంది, కనుక ఈ చిత్తము పై ధ్యానము చేయుము, అట్లు చేసినవారు ఆ చిత్తము చేరువరకు చేరగలరు" అని చెప్పేడు.

అంతట నారదుడు ఆ చిత్తము కంటే గొప్పది ఏమయినా ఉన్నదా అని అడిగేడు.

అప్పుడు సనత్కుమారుడు "ధ్యానము" చిత్తము కన్న గొప్పది. చిత్తాన్ని నియంత్రించేది, చిత్తము విధి నిర్వహణమునకు ఉపకరించేదీ ధ్యానము, కనుక ధ్యానమును ధ్యానించుము. ఎవరు ధ్యానమునందు ధ్యానిస్తారో వారు ఆ ధ్యానము చేరువరకు చేరగలరు" అని చెప్పేడు.

నారదుడు "ఆ ధ్యానము కన్న గొప్పది ఏమయినా ఉన్నదా" అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "విజ్ఞానము" ధ్యానము కన్న గొప్పది. ఎవరు, ఎప్పుడు, దేనిపై, ఎలా ధ్యానించాలో తెలిసేది విజ్ఞానము వలన. ఎవరు విజ్ఞానముపై ధ్యానము చేస్తారో వారు విజ్ఞానము చేరు వరకు చేరగలరు" అని చెప్పేడు.

నారదుడు ఆ విజ్ఞానము కన్న గొప్పది ఏది అని ప్రశ్నించేడు!

సనత్కుమారుడు "బలము" విజ్ఞానము కంటె గొప్పది. ఎందుకంటే క్రియా శీలత లేని విజ్ఞానము నిరుపయోగము, అందుకోసం బలము కావాలి. ఆ బలము పై ధ్యానము చేయుము. అట్లు చేసినవారు ఆ బలము చేరువరకు చేరగలరు అని చెప్పేడు.

ఆ బలము కన్న గొప్పది ఏది అని నారదుడు అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు ఆ బలము కావాలంటే "అన్నము" (ఆహారము) అవసరము. అందువలన అన్నము పై ధ్యానించుము. అట్లు ధ్యానించు వారు అన్నము చేరువరకు చేరగలరు అని చెప్పేడు.

నారదుడు ఆ అన్నము కన్న గొప్పది ఏది అని ప్రశ్నించేడు.

సనత్కుమారుడు "జలము" అన్నము కంటె గొప్పది, జలములు లేక జీవనముండలేదు. కనుక ఆ జలమును ధ్యానించుము. అట్లు ధ్యానించిన వారు ఆ జలము చేరు వరకు చేర గలరు అని పలికేడు.

నారదుడు ఆ జలము కంటె గొప్పది ఏది అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "తేజస్సు" జలము కంటె గొప్పది. ఆ తేజస్సు వలననే మనకు నీరు లభించును(సూర్య తేజస్సు వలన వర్షములు కలుగును కదా), కనుక తేజస్సును ధ్యానించుము. అట్లు తేజస్సును ధ్యానించువారు ఆ తేజస్సు చేరు వరకు చేరగలరు అని చెప్పేడు.

నారదుడు ఆ తేజస్సు కంటె ఏది గొప్పది అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "ఆకాశము" తేజస్సు కన్న గొప్పది. తేజః పదార్థములైన సూర్య, చంద్ర,నక్షత్ర, విద్యుదాదుల స్థానము, ఆధారము ఆకాశము. కనుక ఆకాశమును ధ్యానించుము. ఆ ఆకాశము ధ్యానించువారు ఆ ఆకాశము చేరువరకు చేరగలరు అని పలికేడు

నారదుడు ఆ ఆకాశము కన్న గొప్పది ఏది అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "స్మర" అనగా చేతనాపూర్వకమైన స్మృతి ఆకాశముకన్న గొప్పది" అని చెప్పేడు.

నారదుడు "అంత కంటె గొప్పది ఏది " అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "ఆశ" అంత కంటెగొప్పది అని చెప్పేడు.

నారదుడు దాని కంటె గొప్పది ఏది అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "ప్రాణము" ఆశ కంటె గొప్పది అని బదులిచ్చేడు.

ప్రాణము లేని వారిని వారు తల్లి, తండ్రులైనా ఒక కర్రతో నిప్పులో తోసేస్తాము కదా!

కాని ఈ ప్రాణమును తెలిసికొని, ధ్యానించి, గ్రహించినట్టి "అతివాది" గొప్పవారు.

ఈ విషయమును వినిన నారదుడు అట్టి "అతివాది" నేను కాగోరుదును. అది ఎట్లు అని ప్రశ్నించెను.

సనత్కుమారుడు "అందులకు సత్యము తెలిసికొన వలెను." అని పలికెను

"స యది పితరమ్ వా మాతరమ్ వా భ్రాతరమ్ వా స్వసారమ్ వాచార్యమ్ వా బ్రాహ్మణమ్ వా కించిత్ భృశమివ ప్రత్యాహ

ధిక్ త్వాస్త్వి అత్యేవైనమాహుః పితృహా వై త్వమసి భ్రాతృహా వై త్వమసి స్వసృహా వై త్వమస్యచార్యహా

వై త్వమసి బ్రాహ్మణహా వై త్వమసీతి

అథ యద్యపి ఏనాను త్క్రాంత ప్రాణాన్ శ్రూలేన సమాసమ్

వ్యతిషందహేత్ నైవైనమ్ బ్రూయః పితృహాసీతి న మాతృహాసీతి

న భ్రాతృహాసీతి న స్వసృహాసీతి నాచార్యహాసీతి న బ్రాహ్మణహాసీతి

ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి స వా ఏష ఏవమ్ పశ్యన్నేవ

మన్వాన ఏవమ్ విజానన్ అతివాదీ భవతి తమ

చేత్ బ్రూయుః అతివాద్యసీత్ అతివాద్యస్మీతి బ్రూయాత్ నాపహనువీత

అని ఆ పూర్తి మంత్రము. అంటే ఇక్కడ ప్రాణము పోయిన తరువాత తల్లినైనా, తండ్రినైనా, సోదరుడిని అయినా, సోదరినైనా, ఆచార్యులనైనా, బ్రాహ్మణుడనైనా నిప్పులో తోసివేస్తే ఆ తోసివేసిన వాడిని హంతకుడని అనము కదా. ఇది గ్రహించి నిశ్చలముగా నున్నవాడు "అతివాది" అని సనత్కుమారుడు చెప్పేడు. నారదుడు తాను "అతివాది" కావాలంటే ఎలా అని అడిగితే దానికి "సత్యము" తెలుసుకోవాలి. అని సనత్కుమారుడు బదులిచ్చేడన్నమాట.

అప్పుడు నారదుడు "ఆ సత్యము గురించి తెలిసికొన గోరుదును" అని పలికేడు.

సనత్కుమారుడు

"యదా వై విజానాత్యథ సత్యమ్ వదతి నావిజానాన్ సత్యమ్ వదతి

విజానన్ ఏవ సత్యమ్ వదతి విజ్ఞానమ్ తు ఏవ విజిజ్ఞాసతవ్యమ్ ఇతి

విజ్ఞానమ్ భగవః విజిజ్ఞాస ఇతి"

అని సత్యమును అర్థము చేసికొనినప్పుడే అది సాధ్యము" అని పలికేడు.

అంతట నారదుడు "ఆ సత్యమును అర్థము చేసికొన గోరెదను" అని ప్రార్థించేడు.

దానికి స్థిమితమైన మతితో విచారణా విధానము అవసరము." అని చెప్పేడు.

నారదుడు "నేను దానిని తెలుసుకొన గోరెదను" అని పలికెను.

సనత్కుమారుడు "అందులకు శ్రద్ధ అవసరము. శ్రద్ధ లేకున్న ఏదయినా ఫలించదు" అని పలికెను.

నారదుడు "ఆ శ్రద్ధ అనగా తెలిసికొన గోరుచున్నాను" అని పలికెను.

సనత్కుమారుడు " నిష్ఠ లేక శ్రద్ధ కలుగదు. కనుక అందులకై నిష్ఠ అవసరము" అని పలికేడు.

నారదుడు "స్వామీ, ఆ నిష్ఠ గురించి తెలిసికొన గోరుదును" అని పలికేడు.

సనత్కుమారుడు "ఈ నిష్ఠ తనను తాను నియంత్రించుకొని తక్కిన క్రియా కలాపాలకు దూరమై, బాహ్య విషయములనుండి మనస్సును వెనుకకు మరల్చుకొని యుండుట అనగా "కృతి" వలన వస్తుంది. (ఈ ప్రయత్నాన్ని కృతి అంటారన్న మాట). " అని పలికేడు.

నారదుడు దీనిని నేనెట్లు పొందగలను" అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "అందుకు "సుఖము" పొంది యుండాలి. "సుఖము" లేకున్న ఈ స్థితి సంభవము కాదు" అని పలికేడు.

నారదుడు "దానిని నేనెట్లు పొందగలను" అని అడిగేడు.

సనత్కుమారుడు "సుఖము అనంతమైనది, గొప్పది, సంపూర్ణమైనది, అందువలన నీవు ఆ "సంపూర్ణత" అంటే తెలుసుకోవాలి" అని అన్నాడు.

నారదుడు "స్వామీ, దాని గురించి తెలియ జేయండి. ఆ "సంపూర్ణత" అంటే ఏమిటో వివరించండి" అని కోరేడు.

సనత్కుమారుడు

యత్ర నాన్యత్ పశ్యతి నాన్యత్ శ్రుణోతి నాన్యత్ విజానాతి స భూమా

అథ యత్ర అన్యత్ పశ్యతి అన్యత్ శ్రుణోతి అన్యత్ విజానాతి తదల్పమ్ యః వై భూమా తదమృతమ్ అథ యదల్పమ్ తన్మర్త్యమ్ స భగవః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యది వా న మహిమ్నీతి

గోఅశ్వమిహ మహిమేత్యా చక్షతే హస్తి హిరణ్యమ్ దాస భార్యమ్

క్షేత్రాణి ఆయతనానీతి నాహమేవమ్

బ్రవీమి ఇతి

హోవాచ అన్యోహయన్యస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి।।

ఎక్కడ వేఱొక్కటి చూడడం, వినడం, తెలుసుకొనడం లేకుండా ఉంటుందో అది అన్నిటి కన్న గొప్పది అయిన "భూమ". అట్లు కాక ఎక్కడ వేఱొకటి చూడడం, వినడం, తెలుసుకొనడం అవుతుందో అది "అల్పము".

ఆ "భూమ" అనునది అమృతము, అట్లుకాక ఏది నాశము కలదో అది అల్పము.

అంతట నారదుడు "ఆ భూమ ఎక్కడ ప్రతిష్ఠితమై యున్నది" అని అడిగెను.

సనత్కుమారుడు "అది తన యొక్క మహిమ యందే ప్రతిష్ఠితమై యున్నది. అనగా తన మహిమయే ఆధార భూతమై యుండునది. దానికి వేఱొకటి ఆధారము కాదు.

ఈ విశ్వమునందు గోవులు, అశ్వములు, గజములు, బంగారము, సేవకులు, పరిచారవర్గము, భవనములు, అనేకములైన సంపదలు, అందమైన గృహములు మున్నగునవి ఆధారముగా భావింతురు. కాని ఈ "భూమ" కు ఇవి ఏవియును ఆధారము కావు. అది నిరపేక్షమైనది, సర్వ స్వతంత్రమైనది.

ఇదియే సమస్తమునకు ఆధారభూత మైనది.

ఆధారమగుట వలన ఇది అన్నిటికీ క్రిందను మాత్రమే ఉండదు.

"స ఏవ అధస్తాత్ స ఉపరిష్టాత్ స పశ్చాత్ స పురస్తాత్ స దక్షిణతః స ఉత్తరతః స ఏవేద సర్వమ్ ఇత్యథాతః అహంకారాదేశ

ఏవాహమ్ ఏవ అధస్తాత్ అహమ్ ఉపరిష్టాత్ అహమ్ దక్షిణతః అహమ్ ఉత్తరతః అహమ్ ఏవేద సర్వమితి।।

ఆ "భూమ" అధో భాగమునను, ఊర్ధ్వమునను, ముందు భాగమునను, వెనుక భాగమునను, దక్షిణమునను, ఉత్తరమునను అంతటనూ కలదు.

అనగా ఈ "అహమ్" అధో భాగమునను, ఊర్ధ్వ భాగమునను, వెనుకను, ముందుభాగమునను, దక్షిణమునను, ఉత్తరమునను అంతయును అయి ఉన్నది.

అథ అత ఆత్మాదేశ ఏవ ఆత్మైవ అధస్తాత్ ఆత్మ ఉపరిష్టాత్ ఆత్మా పశ్చాత్ ఆత్మా పురస్తాత్ ఆత్మా దక్షిణతః ఆత్మా ఉత్తరతః ఆత్మైవేద

సర్వమ్ ఇతి స వా ఏష ఏవమ్ పశ్యన్నేవమ్ మన్వాన ఏవమ్

విజానన్ ఆత్మ రతి ఆత్మ క్రీడ ఆత్మా మిథున ఆత్మానందః స స్వరాట్ భవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారః భవతి

అథ యః అన్యథాతో విదుః అన్య రాజానః తే క్షయ్యలోకా భవంతి

తేషా సర్వేషు లోకేషు అకామచారో భవతి।।

ఆ ఆత్మ క్రిందను, ఊర్ధ్వమునను, ముందు వెనుకలను, ఉత్తర, దక్షిణములను ఇట్లు ఎల్లెడల యున్నట్లు తెలిసికొనుము.

ఇట్లు తెలిసికొని, తన్మననము చేసి, తద్విజ్ఞానము కలిగిన వాడు ఆత్మ క్రీడను, ఆత్మ మైథునమును, ఆత్మానందమును పొంది " స్వరాట్" అగును. అతడు సమస్త లోకముల యందు తన ఇష్ట ప్రకారము సంచారము చేయగలడు.

ఇట్లు తలంచని వారు పరతంత్రులై, మర్త్యలోకములయందు అనగా క్షీణించు లోకములయందుండెదరు. వారు తక్కిన లోకముల యందు తమ ఇష్ట ప్రకారము సంచారము చేయలేరు.

తస్య హ వా ఏతస్యైవమ్ పశ్యత ఏవమ్ మన్వానస్యైవమ్ విజానత

ఆత్మతః ప్రాణ ఆత్మత ఆశాత్మతః స్మర ఆత్మత ఆకాశ ఆత్మతః తేజ ఆత్మత ఆప ఆత్మత

ఆవిర్భావ తిరోభావ ఆత్మతః అన్నమ్ ఆత్మతః బలమాత్మతః

విజ్ఞానమాత్మతః ధ్యానమాత్మతః చిత్తమాత్మతః

సంకల్ప ఆత్మతః మన ఆత్మతః వాగాత్మతః నామమ్ ఆత్మతః మంత్రా

ఆత్మతః కర్మణి ఆత్మత ఏవేద సర్వమితి।।

అట్టి వానికి సమస్తమూ తనకు తానుగా చూడబడుతుంది, మననము చేయబడుతుంది, తెలియబడుతుంది. ఆత్మ నుండియే ప్రాణమును, ఆత్మనుండియే ఆశయును, ఆత్మనుండియే స్మరయును, ఆత్మనుండియే ఆకాశమును, ఆత్మనుండియే తేజస్సును, ఆత్మ నుండియే జలమును, ఆత్మనుండియే అన్నమును, ఆత్మనుండియే బలమును, ఆత్మనుండియే విజ్ఞానమును, ఆత్మనుండియే ధ్యానమును, ఆత్మనుండియే చిత్తమును, ఆత్మనుండియే సంకల్పమును, ఆత్మనుండియే మనస్సును, ఆత్మనుండియే వాక్కుయు, ఆత్మనుండియే నామమును,

ఆత్మనుండియే మంత్రమును, ఆత్మనుండియే కర్మమును ఆవిర్భావ, తిరోభావములు సంభవించును. ఆత్మనుండియే సమస్తమూ అని తెలియునది.

"తదేష శ్లోకః న పశ్యః మృత్యుమ్ పశ్యతి న రోగమ్ నోత దుఃఖతా

సర్వా హ పశ్యః పశ్యతి సర్వమాప్నోతి సర్వశా ఇతి

స ఏకధా భవతి, త్రిధా భవతి పంచధా

సప్తధా నవధా చైవ పునః చ ఏకాదశః స్మృతః

శతమ్ చ దశ చ ఏకశ్చ సహస్రాణి చ

వింశతిః ఆహార శుద్ధౌ సత్త్వ శుద్ధౌ ధృవా స్మృతిః

స్మృతి లంభే సర్వ గ్రంధీనామ్ విప్రమోక్షః తస్మై

మృదిత కషాయాయ తమసః పారమ్ దర్శయతి

భగవాన్ సనత్కుమారః త స్కంద ఇతి ఆచక్షతే

త స్కంద ఇతి ఆచక్షతే।।

ఈ విధంగా ఈ "భూమవిద్య" మంత్రముల ఉపసంహారము చెప్పబడుచున్నది.

అట్టి వాడు (భౌతిక, దైవిక, ఆత్మ సంబంధములైన) బాధలను లేక యుండి మరణము, రోగము, దుఃఖము మొదలైన వాటికి దూరమై సమస్త వస్తు జ్ఞానము కల్గి సదా సర్వమును పొందును.

అతడు ఒక్కడై, ముగ్గురై, ఐదుగురై, ఏడుగురై, తొమ్మిది మందియై పదనొకండుగానయి, నూర్గురై, అంతకు పదింతలై, సహస్రములై, అంతకు ఇఋవది రెట్లయి యుండగలడు.

(ఇంద్రియ గ్రాహ్యమైన) ఆహారము యొక్క శుద్ధివలన సత్త్వ శుద్ధి కల్గును. సత్త్వ శుద్ధి అనగా రజస్తమో గుణ దూరమై సత్త్వ మయమైన మనస్సు కల్గి సత్త్వ బద్ధమైన ఆలోచనలు కల్గి యుండుట. అట్టి సత్త్వ శుద్ధి వలన "ధృవాస్మృతి" అనగా మనము ఇంతకు ముందు అనుకొనినట్లు తైలధార వలె నిరంతరాయమైన ధ్యానస్థితి సంభవించును. అట్టి స్థితి వలన "భిద్యతే హృదయ గ్రంధిః" అనినట్లు సర్వ గ్రంధులనుండి అనగా ముడులును తెగివడి, విషయ, రాగ విరక్తుడైన వాడు ఈ తమోమయమైన ప్రకృతి నుండి బయల్వెడలి ముక్తాత్ముడగును.

మహిమాన్వితుడైన సనత్కుమారుడు నారదునికి ఈ విధముగా అమృతోపమానమగు వాక్కులను నారదునికి ఉపదేశించెను.

నేను: కొంచెం అర్థమయీ, అర్థమవనట్లు ఉన్నది మామయ్యా! ఈ ఉపనిషద్భాగము సంగ్రహముగా ఒకసారి చెబితే, మూలము అక్కర లేదు, తాత్పర్యము మాత్రము సంగ్రహముగా చెబితే మఱి కొంచెం అర్థమవుతుందేమో.

మామయ్య: ఎక్కడ నీకు అర్థము కాలేదు

నేను: నారదుడు సనత్కుమారుడిని "దుఃఖాన్ని" దాటే ఉపాయము చెప్పమని కదా అడిగేడు.

మామయ్య: అవును, " శోకస్య పారమ్ తారయత్వితి" అని శోకాన్ని దాటడమెలాగో చెప్పమని అడిగేడు.

నేను: దానికి సనత్కుమారుడు "నీకేమిటి తెలియునో ముందు చెప్పు అని అడిగి ఆ తరువాత ఒకదాని తరువాత ఒకటి గొప్పది అని చెప్పుకుంటూ వచ్చి మొత్తం కలగుండు పరచే ప్రయత్నము చేసినట్లనిపిస్తోంది, తిన్నగా సమాధానము చెప్పకుండా. చివరకు ఆ సమాధానము మా అమ్మ చెప్పినట్లు "సాపాటు సమంగా చేయాలి" అని చెప్పినట్లు మాత్రము అర్థమయింది. అంతేనా!

మామయ్య: "బ్రహ్మవిద్య" అంటే అంత సులభంగా తీసిపారేయకూడదు. నారదుడు సనత్కుమారుడిని ఉపదేశించమన్నప్పుడు, నీకు ఏమి తెలియునో ముందు చెప్పు మన్నాడు. మంచి ఆచార్యుని లక్షణమిది. శిష్యుని స్థితి, గతులు, లక్ష్యము, గమ్యము తెలియకుండా తనకు తెలిసినదంతా చెప్పడం పద్ధతి కాదు.

అప్పుడు నారదుడు తనకు తెలిసిన విద్యలన్నీ వల్లె వేసేడు. వీటిలో, నువ్వు గ్రహించే ఉంటావు, ఆధ్యాత్మిక, ఆముష్మిక విద్యలే కాక, లౌకిక వ్యవహారాలకు కావలసిన కళలూ, శస్త్ర విద్యలూ, గణిత, తర్క, మీమాంసాది శాస్త్రాలూ ....అన్నీ ఉన్నాయి. వీటినే "విద్య", "అవిద్య" అని ముండకోపనిషత్ లో మనము చదువుకున్నాము. అంటే మనశాస్త్రాలలో లేని విషయము లేదన్నమాట.

ఇంక మనమందరమూ పోటీపడి విష్ణు సహస్రనామము చదివేసి "విముక్త దుఃఖాః సుఖినో భవంతు" అని ఎందుకు దుఃఖాలన్నీ పోవడం లేదో అని అనుకుంటాము కదా, అలాగే నారదుడుకీ సంశయము వచ్చింది, ఇవన్నీ తెలిసినా దుఃఖము పోవడం లేదు, అసలు దుఃఖము పోవాలంటే ఏమి చేయాలి అని. అందుకే సనత్కుమారుడిని అడిగేడు.

అప్పుడు సనత్కుమారుడు ఊరికే పేర్లు తెలిసినంత మాత్రాన అంటే "శబ్ద జ్ఞానము" ఉంటే సరిపోదు, ముందు ఆ నామాల మీద "ధ్యానము" చేయాలి అని చెప్పేడు. అంటే మీ నాన్నా వాళ్ళూ పాఠం చెప్పినప్పుడు తెలిసిన విషయాన్ని నీచేత చెప్పించి అంటే ఉదాహరణకు గురుత్వాకర్షణ శక్తి గురించి చెప్పాలంటే దాని నిర్వచనము ముందు చెప్పకుండా నీకు తెలిసిన పండు క్రింద పడడాన్ని ముందు చెప్పినట్లు, తరువాత అసలు విషయాన్ని చెప్పినట్లు, ముందుగా తెలిసిన విషయాలనుండి అంటే నామము, వాక్కు అంటూ ప్రారంభించి తరువాత సోపాన పద్ధతిలో ఒక్కొక్కటీ క్రమంగా చెబుతూ దాని గొప్పదనాన్ని ఉపదేశించేడన్నమాట. లేక పోతే అసలు విషయము గొప్పదనము తెలియక పోవడమే కాక అవగాహన కూడా కష్టము.

నేను: కాని ఇలా ప్రాణము దాకా ఒకదాని కంటే ఒకటి గొప్పది అని చెప్పినవాడు, ప్రాణము తరువాత మఱి అంతకంటే గొప్పది అని చెప్పకుండా, దానికిది కావాలి, దీనిని తెలుసుకోవాలి అంటూ దారి మార్చేసేడు కదా, అంతే కాక "ప్రాణో హ పితా ప్రాణో హ మాతా" అని చెప్పడం వలన "ప్రాణము" నకు చైతన్యమున్నట్లు కూడా చెప్పబడినది. అంతేకాక ప్రాణము లేకుండిన అట్టివానిని ఎట్టి హింసకు గురి చేసినా తప్పుకాదని చెప్పడం వలన ప్రాణము అంటే ఆ తరువాత చెప్పబడిన "ఆత్మ" అంటే జీవుడే అని అర్థమవుతోంది.

అమ్మ: "ప్రాణము" అంటే ప్రాణము, అపానము...అంటూ మనము చెప్పుకొనే పంచప్రాణాలలో ఒకటి కాదా, అలాగయితే అదీ జీవుడూ ఒకటి ఎలాగవుతారు!

నేను: అలా కాదమ్మా, చెట్టుకు పంచ ప్రాణాలు ఉండవు కదా, అయినా బ్రతికి ఉన్న చెట్టును నరికితే అది హింస, ఎండు కట్టెను గొడ్డలితో కొడితే అది హింస కాదు అని అంటాము కదా, అంటే ప్రాణము అంటే జీవము ఉండడం, అంటే జీవాత్మ అని నా ఉద్దేశ్యము.

అందువలన తరువాత చెప్పబడిన "భూమ" అంటే కూడా ఈ ప్రాణము" అని చెప్పబడిన "ఆత్మ" అంటే "జీవాత్మ" . అందుకే "ఏషతు వా అతివదతి" అని ఆ ప్రాణోపాసకునే అతివాదిగా చెప్పి, "యః సత్యేన అతివదతి" అనుచోట సత్యవచనమును ప్రాణోపాసనకు అంగముగా చెప్పి, సత్యవచనమునకు అంగిగను, అంతకు ముందు చెప్పిన ప్రాణ యాధాత్మ్య జ్ఞానమును "యధా వై విజానాతి అథ సత్యమ్ వదతి" అను వాక్యమున ఉపదేశించి దానిని కలుగ చేయునట్టి ప్రయత్నములగు మనన, శ్రద్ధా, నిష్ఠలను ఉపదేశించి దానిని ఆరంభించడానికి ప్రాప్య భూతుడును, ప్రాణమనబడు వాడును అయిన జీవుని స్వభావము సుఖ రూపమని తెలిపి, అట్టి సుఖము విపులమైన దని "భూమా తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యమ్" అను వాక్యములో చెబుతున్నారు. ఇట్లు జీవాత్మకే అవిద్యా యుక్తరూపమగు విపులమైన సుఖము కలదని తెలిపి, కావున "తరతి శోకమ్ ఆత్మవిత్" ఆ ఆత్మను తెలుసుకొనినవాడు శోకమును దాట గలడు అని చెప్పినట్లుగా నాకు అర్థమయింది. నారదుడు మొదట్లో సనత్కుమారుడిని అడిగిన ప్రశ్నకు చుట్టు త్రిప్పి చెప్పిన సమాధానము ఇదేనని నా ఉద్దేశ్యము. అందువలన "భూమ" అన్న దానికి ఇక్కడ "జీవాత్మ" అనే అర్థమవుతోంది నాకు. ఇంక

తరువాత "యత్ర నాన్యత్పశ్యతి..|" అని ఆ జీవాత్మ గొప్పదనాలను, లక్షణాలను వర్ణించి ఆ స్థితిని పొందడానికి ఏమి చేయాలో "ఆహార శుద్ధౌ ..." అంటూ నిరంతరాయమైన ధ్యానము చేయాలని చెప్పేరు. అందువలన ఈ ఉపనిషద్భాగములో "భూమ" అని చెప్పబడినది జీవాత్మ గురించే.

అట్టి జీవాత్మ ఒక్కటే అయినా పలు విధములుగా కనబడుతూంటుంది అని "ఏకధా భవతి, త్రిధా భవతి .." అంటూ వివరించేరు ఆ జీవాత్మ గురించే.

అంతేనా మామయ్యా!

మామయ్య: నేను క్రొత్తగా చెప్పేదేముంది, భగవద్భాష్యకారులు తమ సూత్ర భాష్యములో ఈ విషయాన్ని విశదంగా వివరించేరు. దానిని చదువుకోవడం తప్ప క్రొత్తగా చెప్పడానికి మనమెంత?

అమ్మ: ఏమిటి సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"భూమా సంప్రసాదాత్ అధ్యుపదేశాత్....1-3-7"

అంటే

సంప్రసాదాత్: జీవుని కంటె

అధ్యుపదేశాత్: అధికునిగా చెప్పబడుట వలన

భూమా: (శ్రుతి యందు) భూమా యని చెప్పబడినది (పరబ్రహ్మయే)

అనగా

"భూమా" అనబడునది జీవునికంటె అధికునిగా చెప్పబడుట వలన పరబ్రహ్మయే

అమ్మ: కొంచెం వివరించండి మామయ్యా!

నాన్నగారు: అసలు "భూమా" అంటే అర్థము ఏమిటి?

మామయ్య: "భూమా" శబ్దము భావ ప్రత్యయాంతము. సంస్కృత వ్యాకరణములో "బహు" శబ్దానికి పృథ్వాది గణములు పరమయినప్పుడు "బహుర్లోపో భూ చ బహోః" అను సూత్రము ప్రకారము "భూమా" అను పదము వస్తుంది. అంటే విశాలమైనది, విపులమైనది, గొప్పవాటి కన్నా గొప్పది ఇలా అర్థము చేసుకోవాలి. ఆ ఉపనిషద్వాక్యాలలోనే "యత్ర న అన్యత్ పశ్యతి....స భూమా, అథ యత్ర అన్యత్ పశ్యతి తత్ అల్పమ్" అని కదా చెప్పేరు. అంటే అల్పము కానిది, అంటే అనంతమైనది అని అనుకో.

నాన్నగారు: అంటే దాని అర్థము వేఱొకటి చూడకుండా, వినకుండా, తెలియ కుండా ఉంటే అది "భూమా" అని కదా. అంటే అది తప్ప వేఱొకటి లేదని అర్థమా, లేక...

మామయ్య: అది లేకుండా వేఱొకటి లేదని అర్థము.

ఇక్కడ ఈ "భూమా" అంటే ఆత్మ అని వాడేరు కనుక "జీవాత్మ" ను గురించి చెబుతున్నారని రామం సందేహము. దీనినే పూర్వ పక్షముగా తీసుకొని, భగవద్భాష్యకారులు వివరించేరు, ఈ సూత్ర సిద్ధాంత భాగములో.

అమ్మ: ఏమిటని మామయ్యా!

మామయ్య: ఇక్కడ సూత్రములో చెప్పబడిన "సంప్రసాద" శబ్దమునకు జీవుడని అర్థము. ఎందుకంటే ఇదే "ఛాందోగ్యోపనిషత్ లో మరొక మంత్రములో

"ఏష సంప్రసాదః అస్మాత్ శరీరాత్ సముత్థాయ పరంజ్యోతిః ఉపసంపద్య స్వేన రూపేణ అభి నిష్పద్యతే(8-12-2) అనగా "ఈ జీవుడు ఈ శరీరమునుండి బయల్వెడలి పరంజ్యోతిస్సును పొంది స్వస్వరూపావిర్భావము కలవాడగుచున్నాడు" అని చెబుతారు.

అంటే సంప్రసాద శబ్దానికి జీవుడనే కదా అర్థము. ఇంక ఆ జీవుని కంటె గొప్పవానిగ చెప్పబడినది "భూమా". రామం చెప్పినట్లు నామము నుండి ప్రాణము వరకూ ఒకదాని కంటె వేరొకటి గొప్ప అని చెప్పిన సనత్కుమారుడు, "స వా ఏష ఏవమ్ పశ్యన్ ఏవమ్ మన్వాన ఏవమ్ విజానన్ అతివాదీ భవతి" అనుచు అతడు ఇట్లు విని, చింతించి, సాక్షాత్కరించుకొని ఆ ప్రాణోపాసకుడు "అతివాది" అగుచున్నాడు అని చెప్పి, తరువాత "ఏష తు వా అతివదతి యః సత్యేన అతివదతి" అనుచు ఎవడు సత్యమనబడు దానిని, తక్కిన వాటికంటె మించిన ఉపాస్య వస్తువుగా తలంచుచున్నాడో వాడే

"అతివాది" అను వాక్యమున "తు" అను శబ్దమున పూర్వము చెప్పబడిన అతి వాదినుండి ఈ "అతి వాది" ని వేఱు పరచి చెప్పుచున్నాడు. అంటే ముందు చెప్పబడిన అతివాది ప్రాణోపాసకుడు అయితే తరువాత చెప్పబడిన అతివాది సత్యోపాసకుడు అన్నమాట.

ఇంక ఈ సత్యము అంటే ఏమిటి అంటే "సత్యమ్ జ్ఞానమ్ అనంతమ్ బ్రహ్మ" మున్నగు చోట్ల తెలుపబడినట్లు సత్యమనగా "పరబ్రహ్మమని" తెలుసుకోవాలి.

నాన్నగారు: అతివాది అంటే ఏమిటి?

మామయ్య: ఒక విషయము స్వరూపమును బాగుగా తెలుసుకొని, దానిని పురుషార్థముగా తక్కినవాటిని అతిక్రమించినదిగా తలంచి, దానినే చింతించి, సాక్షాత్కరించుకొనువాడు "అతివాది" అని పిలువబడతాడు.

అంటే ప్రాణమనబడు జీవాత్మను ఉపాసించు ప్రతివాది గురించి ముందు చెప్పేరు. నారదుడు అంతటితో ఉపదేశము పూర్తి అయిందనుకొన్నాడు. అప్పుడు సనత్కుమారుడు దానికన్న ఎక్కువైన పరమ పురుషార్థ రూపమైన పరబ్రహ్మమును ఉపదేశించ తలచి "ఏష తు వా అతి వదతి యః సత్యేన అతివదతి" అని తానే సత్యమగు బ్రహ్మమను దానిని ఉపాసించు అతివాదిని తెలియచేసెను. అప్పుడు నారదుడు "సః అహమ్ భగవః సత్యేన అతివదాని" అని ఓ పూజ్యుడా! నేను ఆ సత్యమునే అన్నిటికన్న మిన్నగా తలచువాడను" అని పలికెను. అంతట సనత్కుమారుడు పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారమూలముగా కల్గునదగు సత్యవాదిత్వమును సిద్ధింప జేయుటకై అట్టి పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారమును కలుగ జేయునట్టి ఉపాయమగు పరబ్రహ్మోపాసనమును "సత్యమ్ తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యమ్" అని ఉపదేశించి, అందులకు సాధనభూతమగు పరబ్రహ్మ మననమును "మతిః తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యా" అని వినిన దానిని స్థిరముగా మనస్సునందు తలచుకొనుటకుగ మననమేర్పడినందున మననమును, శ్రవణమును ఉపదేశించి అట్టి శ్రవణమునకు ఉపాయభూతమును పరబ్రహ్మ విషయమైనది యగు శ్రద్ధను అనగా ఆసక్తి తో కూడిన త్వరను "శ్రద్ధా తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యా" అని తెలియజేసి, అందులకు ఉపాయ భూతమగు "నిష్ఠ"ను అనగా తత్సంబంధిత కార్య నిర్వహణాబుద్ధి "నిష్ఠా తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యా" అని ఉపదేశించి, అందులకు ఉపాయ భూతమైన ఉద్యోగమగు "క్రియను" కృతిః తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యా" అని ఉపదేశించి, అట్టి శ్రవణాది అనుష్ఠానమునందు అభిలాషను కలుగ జేయుటకై ప్రాప్య భూతుడును, సత్యమను వాడును అయిన పరబ్రహ్మమును సుఖ రూపునిగా తెలియవలెనని "సుఖమ్ తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యమ్" అను వాక్యమున ఉపదేశించి వైపుల్యమున అంతకు మించినది ఏమియు లేనిదగు అఖండమైన, అనంతమైన సుఖమే పరమ పురుషార్థము అనియు, ఆ పరబ్రహ్మము యొక్క సుఖాకారమును అంతకుమించినదేదియును లేని వైపుల్యము గలదానిగా "భూమా తు ఏవ విజిజ్ఞాసితవ్యః" అని దానిని "భూమా"అని ఉపదేశించేడు.

అట్లు నిరతిశయ, విపుల సుఖ రూపుడగు పరబ్రహ్మము యొక్క లక్షణమును "యత్ర నాన్యత్ పశ్యతి..."అను వాక్యమున వివరిస్తున్నాడు. అనగా, అట్లు అనవధికాశయ సుఖరూపుడగు పరబ్రహ్మము అనుభవించ బడునపుడు వానిని అనుభవించువాడు వేరొకదానిని చూడడు, ఏలనన సకల వస్తు సమూహము పరబ్రహ్మ స్వరూపములోను, అట్టి పరబ్రహ్మ విభూతిలోను అంతర్గతమై యున్నది. సమస్తము పరబ్రహ్మాత్మకమే కదా. కనుక ఐశ్వర్యమని పిలువబడునట్టి ఈ సమస్తమును విభూతిగా నుండువాడు, నిరతిశయ సుఖ రూపుడును అగు పరబ్రహ్మమునను భవించుచు ఆ బ్రహ్మము నుండి వేఱుగా ఏమియు లేనట్లు తెలిసిన వాడు వేరొక దానిని చూచుట మొదలైనవి చేయడం జరగదు. అట్టి వాడనుభవించునదంతయు సుఖ రూపమే. అతడు దుఃఖమును తెలుసుకొనడు, అనుభవించడు.

నాన్నగారు: "భూమా" అంటే పరబ్రహ్మమని ఎలా చెబుతున్నారు.

మామయ్య: "భగవద్బోధాయన కృతామ్ ...తన్మతానుసారేణ సూత్రాక్షరాణి వ్యాఖ్యాస్యంతే" అని బోధాయన వృత్తిననుసరించి వ్యాఖ్యానము చేస్తానని కదా భాష్యకారుల ప్రతిజ్ఞ. బోధాయనులు కూడా "భూమాతు ఏవ ఇతి భూమా బ్రహ్మ నామాది పరంపరయా ఆత్మన ఊర్ధ్వమస్యోపదేశాత్" అనగా భూమ అనిన బ్రహ్మము, ఏలనన నామము మొదలుగా ఆత్మ వరకును పరంపరగా చెప్పి, ఆత్మకు తరువాత భూమ అని చెప్పి యున్నారు అని వివరించేరు.

అంతే కాక "ఆత్మనః ప్రాణః" అనగా ఆత్మ నుండి ప్రాణము పుట్టుచున్నది అని పై ఉపనిషద్వాక్యాలలో వస్తుంది. అంటే దీనికి పుట్టుక ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. తరువాత భూమా గురించి చెప్పినప్పుడు "అమృతమ్" అని జనన, మరణములు లేనిది అని చెప్పేరు, కనుక భూమా అనగా పరబ్రహ్మమే.

నేను: అంటే పరబ్రహ్మము యొక్క విభూతి అవడం వలన సుఖానుభవము కలుగుతుందా!

మామయ్య: అంతా పరబ్రహ్మ విభూతియే. పరబ్రహ్మాత్మకముగా అనుభవించడం వలన సుఖానుభవము కలుగుతుంది. కర్మ వశ్యులైన జీవులకు ఈ సకల ప్రపంచములును బ్రహ్మము నుండి వేఱుగా తెలియపచ్చును. అప్పుడు వారి వారి కర్మమును బట్టి దుఃఖమును, పరిమిత సుఖమును అనుభవిస్తారు. కర్మ రూపమగు అవిద్య పోయిన వారికి విభూతి గుణ విశిష్టుడైన పరబ్రహ్మముతో అపృథక్సంబంధము తెలియవచ్చును. అప్పుడు అంతయును పరబ్రహ్మాత్మకముగా వాళ్ళు పరిగణించడం వలన సుఖరూపమవుతుంది.

అంటే రోగమున్నవానికి హితము కాని ఆహారము రోగము లేనివానికి హితమైనట్లన్నమాట.

అమ్మ: అంటే నిరతిశయ ఆనంద స్వరూపుడును, అనవధికాశయ అసంఖ్యేయ కల్యాణ గుణాకరుడును అగు పరబ్రహ్మము యొక్క లీలా పరకరముగా నున్న ఈ సమస్తమందునా అతడు ఆత్మగా అంతటనూ వ్యాపించి యున్నట్లు తలచు వారికి అంతా సుఖమే అన్నమాట.

మామయ్య: కనుక, జగదైశ్వర్య విశిష్టుడును, అనవధికాతిశయ సుఖరూపుడును అగు పరబ్రహ్మమును అనుభవించునట్టివాడు వేరేమియు చూడడు అని చెబుతున్నాడు సనత్కుమారుడు. వాడికి అంతా పరబ్రహ్మాత్మకమే కదా!

అప్పుడతడు దుఃఖముననుభవించడు, అట్టి వానికి సకల అనుభవములు పరమాత్మ సంబంధితములే. అట్టివాడు "స్వరాట్" అనగా కర్మ వశ్యుడు కాడు. ఎవరు దీనికి విరుద్ధముగా తలచి, ప్రవర్తించెదరో వారు కర్మ వశ్యులు, దుఃఖభాగులు అవుతారు.

నేను: స్వరాట్ అంటే కర్మవశ్యుడు కాడు అని అర్థమా, బాగుంది. కాని నారదునికి చెప్పినప్పుడు నామము నుండి ప్రాణము దాకా ఒకదానికంటే మరొకటి గొప్పది అని ఆరోహణ క్రమములో చెప్పేడు సనత్కుమారుడు. చివరలో దానినే అవరోహణ క్రమములో చెప్పేడు కదా.

మామయ్య: మొదట చెప్పినప్పుడు నారదుడు తెలుసుకొనవలసిన విధానము కనుక క్రిందనుండి పైకి. చివరలో చెప్పినది పరమాత్మ అన్నిటి కన్నా గొప్పవారయిన "భూమ" శబ్దవాచ్యుడి పరముగా చెప్పినది, అందువలన పరమాత్మ యే ప్రాణము నుండి నామము వరకు అన్నిటికీ ఆధారము, అంతరాత్మ, కారణ భూతుడు అని చెప్పడానికి పైనుండి క్రిందవరకూ చెప్పేరు నారదునికి ఆ విషయము అర్థమయేలా. అంతేకాదు ఆవిర్భావ, తిరోభావములకు ఆయనే కారణమని చెప్పడం వల ఇక్కడ పరమాత్మ స్వరూపము విశదంగా వివరించడం కూడా జరిగింది.

ఇంక మనము ఇంతకుముందు "ఆనందమయః అభ్యాసాత్" అను సూత్రమనందు అంటే ఆనందమయాధికరణములో పరబ్రహ్మము ఆనందమయత్వము విస్తృతముగా చదువుకున్నాము కనుక ఇంతకంటె విపులంగా అవసరము లేదనుకుంటాను.

ఈ కారణాలవలన ప్రాణమను జీవుని కంటె వేఱయిన వాడును, సత్యమనబడువాడును, సుఖ రూపుడును అయిన పరబ్రహ్మమే ఇక్కడ "భూమా" అని సనత్కుమారునిచే ఉపదేశించబడినది

అంతే కాక ఇక్కడ "భూమ" అని చెప్పబడిన వానికి వివరింపబడిన లక్షణములు పరబ్రహ్మానికే వర్తిస్తాయి కనుక కూడా ఇక్కడ చెప్పబడినది పరబ్రహ్మే అని చెబుతున్నారు తరువాత సూత్రములో.

అమ్మ: ఏమిటి ఆ సూత్రము మామయ్యా!

మామయ్య:

"ధర్మోపపత్తేశ్చ.....1-3-8"

అంటే

ధర్మ:ధర్మములు అనగా లక్షణములు

ఉపపత్తేః చ: సంభవము అగుట వలన

అనగా

"భూమ" యనబడు వాని యందు ఉండునవిగ (శ్రుతి వాక్యములయందు) చెప్పబడిన ధర్మములు పరమాత్మకే వర్తించుట వలన "భూమ" యనగా పరమాత్మయే.

అమ్మ: అంటే "భూమ" సందు ఏ లక్షణములు చెప్పేరో అవి పరమాత్మకే సంభవము కనుక "భూమ" అంటే పరమాత్మయే అని కదా చెబుతున్నారు. ఇక్కడ ఏయే లక్షణాలను గురించి చెబుతున్నారు.

మామయ్య: "ఏతత్ అమృతమ్" అని కదా చెప్పేరు, ఈ అమృతత్వము పరమాత్మకే వర్తిస్తుంది.

"కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత" అనే ప్రశ్నకు "స్వే మహిమ్ని" అని దానికి వేరొకటి ఆధారము కాదు, అది అనన్యాధారమైనది అని చెబుతూ

"స ఏవ అధస్తాత్" అని మిగిలిన వాటికి అన్నిటికి అదియే ఆధారభూతమైనది అని కదా చెప్పేరు, ఇలా ఆధార, ఆధేయ భావములు పరమాత్మకు, జీవ, ప్రకృతులకు ఉన్నట్లు ఇంతకుముందు చెప్పుకున్నాము. సమస్తమునకు ఆధారమైనవాడు పరమాత్మయే.

నేను: కాని "అహమ్ ఏవ అధస్తాత్ అహమ్ ఉపరిష్టాత్" అంటూ "అహమ్" అనికదా చెబుతున్నారు. ఇక్కడ "అహమ్" అన్నాకూడా పరమాత్మయేనా!

మామయ్య: అహమ్ అంటే పరమాత్మ అంతర్యామిగా గల జీవాత్మ లేదా ప్రత్యగాత్మ అని అర్థం చేసుకోవాలి. "ప్రత్యక్" శబ్దమునకు అర్థము లోపనుండునది కనుక దాని అర్థము జీవాత్మతో బాటు పరమాత్మ వరకూ వర్తిస్తుంది. అందుచేత ప్రత్యగాత్మను శరీరముగాగల పరమాత్మను అనుసంధించడానికి ఇక్కడ "అహమ్" అను భావనతో ఉపదేశించేరు. పరమాత్మ సర్వ పదార్థాలను శరీరముగా కలిగి యుండువాడు కనుక అతడు ప్రత్యగాత్మకు కూడా ఆత్మ అయిన వాడు. ఈ విషయమే "అథాతో ఆత్మోపదేశః" అను వాక్యముతో మొదలుపెట్టి "ఆత్మైవేదమ్ సర్వమ్" అను వాక్యము వరకును చెప్పబడినది. "తస్య హ వా ఏతస్యైవమ్ పశ్యత ఏవమ్ మన్వానః తస్యైవ విజానత ఆత్మనః ప్రాణ ఆత్మన ఆకాశః" మొదలైన వాక్యములద్వారా చెబుతున్నారు. అంటే ఉపాసకునిలో అంతర్యామిగానుండు పరమాత్మనుండియే సమస్తమూ సముత్పన్నము అవుతుందన్నమాట.

జీవాత్మకు గాని ప్రకృతికి గాని పరమాత్మ లేకుండా స్వతస్సిద్ధమైన అస్తిత్వము లేదు. అందువలన అవి అన్నీకూడా పరమాత్మ శరీరాలే, అంటే పరమాత్మ పై ఆధారము గా కలవియే. పై శ్రుతి వాక్యాలు ఆ విషయాన్నే చెబుతున్నాయి. మనము ఇంతకు ముందు అనుకున్నట్లు "సత్య" శబ్దము కూడా పరమాత్మకే వర్తిస్తుంది.

నాన్నగారు: నాకు మరొక విషయము కూడా అర్థమయింది. ఎవరు పరమాత్మానుభవము లేదా పరమాత్మకు శరీరముగా యున్న ఆత్మానుభవము కలిగి ఉంటారో వారికి శోకము ఉండదన్న మాట. పరమాత్మానుభవము కలిగిందనడానికి ఇదొక " లిట్మస్ టెస్ట్ " అనుకోవచ్చునేమో.

మామయ్య: బాగుంది నీ కెమిస్ట్రీ బుద్ధి. పరమాత్మానుభవము ఉన్నంతకాలమూ శోకము ఉండ సాధ్యము కాదు. కాని ఈ ప్రకృతి సంబంధము ఉన్నంతకాలమూ పరమాత్మానుభవము నిరంతరాయముగా కలిగి యుండడం మహానుభావులకైనా దుస్సాధ్యము కదా!

అమ్మ: బాగుంది మామయ్యా, ఈ భూమాధికరణము లో "నామము నుండి ప్రాణము వరకూ క్రమముగా ఒకదాని కంటే ఒకటి గొప్పదని చెప్పిన తరువాత ఆ ప్రాణ శబ్ద వాచ్యుడైన జీవునికంటే సత్య శబ్ద వాచ్యుడైన పరమాత్మ గొప్ప వాడని చెప్పి యుండుట చేతను, ఈ శ్రుతి వాక్యములలో "భూమా" పద వాచ్యునికి చెప్పబడిన అమృతత్వము, సమస్తమునకు ఆధారభూతమగుట, సమస్త చేతనా, చేతనములలో అంతర్యామియై యుండుట మున్నగు గుణాలు పరమాత్మ కే వర్తిస్తాయి కనుక ఈ వాక్యాలలో "భూమా" అని చెప్పబడినది పరమాత్మయే" అని భగవద్రామానుజులు సిద్ధాంతీకరించేరు అన్నమాట.

మామయ్య: అవునమ్మా, ఇక్కడితో "భూమాధికరణము" ముగిసింది. తరువాత అధికరణాన్ని మరొక రోజు చూద్దాము.

అందరూ: "యోనిత్యమచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మ రుక్మ..."

========